

UNAPREĐENJE PRISTUPA PRAVIMA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA: PRIRUČNIK ZA TRENERE

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

UNAPREĐENJE PRISTUPA PRAVIMA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA: PRIRUČNIK ZA TRENERE

Autori:

Bojana JOVANOVIĆ

Meliha SENDIĆ

Saliha ĐUDERIJA

Suzanne HOFF

Juli 2024.

TRGOVINA LJUDIMA: FENOMEN, POLOŽAJ I PRAVA ŽRTAVA

PRIRUČNIK ZA TRENERE

Ova publikacija je finansirana doprinosima država članica Vijeća Evrope u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu (2022–2025), u okviru projekta Vijeća Evrope „Jačanje akcije protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini“.

Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Evrope.

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta.

Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način „© Vijeće Evrope, 2024“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikaciju Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.int).

Svu drugu korespondenciju u vezi sa ovim dokumentom treba uputiti Odjelu Vijeća Evrope za akciju protiv trgovine ljudima.

Vijeće Evrope (Council of Europe),

Avenue de l'Europe F-67075

Strasbourg Cedex, France

Dizaj naslovnice i prijelom:

Grafika Šaran

Ova publikacija nije lekturisana radi ispravljanja tiskarskih i gramatičkih pogrešaka.

“© Council of Europe, July 2024”.

Sva prava zadržana.

Spisak skraćenica	4
Zahvalnice	5
Uvod	6
A. Ciljevi obuke	7
A.1. Unapređenje praktičnih vještina	7
A.2. Mjerljivost ishoda učenja	8
A.3. Dostižnost: Podsticanje realnih ishoda učenja i međusobnog učenja	9
A.4. Usklađivanje sa ključnim oblastima:	10
A.5. Empatija i osjetljivost:	11
B. Praktična uputstva trenerima pravnih stručnjaka	13
B.1 Stvaranje interaktivnog okruženja za učenje	14
B.1.1. Koristite različite nastavne metode	14
B.1.2 Uključite tehnologiju i multimediju	16
B.1.3 Podstaknite otvoreni dijalog i stvorite siguran prostor	18
B.2 Dozvoljeno i zabranjeno tokom obuke za pravne stručnjake o trgovini ljudima	19
B.2.1. prilikom držanja obuke za pravne stručnjake o trgovini ljudima – šta je dozvoljeno	20
B.2.2 Prilikom držanja obuke za pravne stručnjake o trgovini ljudima, šta je zabranjeno.	21
C. Programi obuke	22
C.1 Program obuke pravnih stručnjaka o trgovini ljudima	24
C.2 Agenda za obuku pravnih zastupnika i NVO - pružalaca usluga	25
C.3 Program obuke za sudije i tužioce o trgovini ljudima	27
D. Materijali za obuku	29
D.1 Prezentacije:	29
D.2 Uključivanje multimedije:	29
D.3 Analize slučajeva iz prakse	29
D.4 Vježbe simulacije:	30
E. evaluacija ishoda učenja	30
E.1 Evaluacija prije obuke: Procjena početnog nivoa znanja polaznika	30
E.1.1 Obrazac za evaluaciju prije obuke:	30
E.2 Evaluacija poslije obuke: Procjena nivoa stečenog znanja i efektivnosti obuke	30
E.2.1 Obrazac za evaluaciju poslije obuke:	30
E.3 Kontinuirano poboljšanje: Učenje iz povratnih informacija	31
E.3.1 Analiza i akcioni plan:	31
E.4 Praćenje zadržavanja stečenog znanja: Naknadne procjene	31
E.4.1 Popratni evaluacijski obrazac:	31
E.5 Izvještavanje i dokumentacija	32
E.5.1 Izvještaj o evaluaciji obuke:	32
Dodatak Poglavlju E: Obrasci za evaluaciju prije i poslije obuke	32
DODATAK I Lista relevantnih izvora na internetu	35
DODATAK II Vježbe	39
DODATAK III Analize slučajeva iz prakse	44
DODATAK IV Program treninga za trenere (TOT)	47
DODATAK V Odnos između stigme i trgovine ljudima	49

SPISAK SKRAĆENICA

BiH - Bosna i Hercegovina

EU - Evropska unija

GRETA - Grupa eksperata Vijeća Evrope za borbu protiv trgovine ljudima

Konvencija - Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima

KZ – Krivični zakon

Protokol iz Palerma - Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima, posebno ženama i djecom

UNCRC - Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta

VE - Vijeće Evrope

ZKP – Zakon o krivičnom postupku

ZAHVALNICE

Ovaj priručnik predstavlja zajednički napor na jačanju zaštite i podrške žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini (BiH). Nadamo se da će ovaj izvor informacija poslužiti kao vrijedan alat pravnim stručnjacima, pružiocima usluga i svima onima koji su uključeni u borbu protiv trgovine ljudima, omogućavajući nam da doprinesemo našem zajedničkom cilju iskorjenjivanja ovog gnusnog krivičnog djela i osiguravanja pravde za žrtve.

Prvenstveno odajemo priznanje žrtvama trgovine ljudima u BiH, čija su otpornost i hrabrost inspirisale ovaj priručnik. Njihova iskustva su rasvijetlila hitnu potrebu za sveobuhvatnom podrškom i mjerama zaštite za žrtve.

Iskreno se zahvaljujemo pravnim stručnjacima, uključujući sudije, tužioce, branioce i pružioce pravne pomoći, koji neumorno rade na zaštiti prava žrtava u zemlji. Njihova posvećenost pravdi i dobrobiti žrtava je neprocjenjiva.

Osim toga, odajemo priznanje i za predane napore državnih institucija i nevladinih organizacija u BiH, kao što su Ministarstvo sigurnosti, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice i razne nevladine organizacije koje pružaju osnovne usluge žrtvama i igraju ključnu ulogu u prevenciji i rješavanju problema trgovine ljudima.

UVOD

Dobrodošli u Priručnik za trenere koji drže obuke o borbi protiv trgovine ljudima. Ovaj sveobuhvatni vodič, koji je izradio projekat Vijeća Evrope za akciju protiv trgovine ljudima, osmišljen je da unaprijedi operativne kapacitete nadležnih institucija, stručnjaka i organizacija civilnog društva. Zasnovan na ključnim preporukama Grupe eksperata za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA), projekat nastoji održavati usklađenost sa Konvencijom Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima i promoviše međuinstitucionalni i interdisciplinarni pristup trgovini ljudima, zasnovan na ljudskim pravima i usmjeren na žrtve.

Ovaj priručnik je namijenjen trenerima koji imaju ključnu ulogu u prenošenju znanja o trgovini ljudima pružaoima besplatne pravne pomoći i praktičarima. Treneri djeluju kao katalizatori promjena, prenoseći osnovne vještine i znanja onima koji su u prvim redovima borbe protiv trgovine ljudima. Naglašavajući GRETA-ine preporuke nadležnim organima, ovaj priručnik ističe vitalni doprinos instruktora pretvaranju teorijskog znanja u praktične i djelotvorne radnje.

Trgovina ljudima predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava koje pogađa milione ljudi širom svijeta, uključujući muškarce, žene i djecu. Žrtve su izložene teškim oblicima iskorištavanja, od prisilnog rada i seksualne eksploatacije do prisilnih brakova i prisilnog prosjačenja. Pružaoci besplatne pravne pomoći, naoružani specijalističkim poznavanjem prava, vode računa o tome da prava žrtava budu ne samo priznata nego i zaštićena. Njihova stručnost je ključna u traženju pravde i sprečavanju dalje viktimizacije.

Usklađena sa Akcionim planom Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu (2020.–2025.) i GRETA preporukama¹, ova inicijativa sveobuhvatno podržava borbu protiv trgovine ljudima. Obuka koja se pruža putem ovog priručnika direktno se bavi tematskim ciljevima Akcionog plana za borbu protiv trgovine ljudima BiH, fokusirajući se na unapređenje stručnosti pravnih stručnjaka u zaštiti prava žrtava trgovine ljudima.

Priručnik se sastoji od nekoliko poglavlja, od kojih je svako osmišljeno tako da pravnim stručnjacima pruži alate i uvide neophodne za identifikaciju, razumijevanje i djelotvornu zaštitu prava žrtava trgovine ljudima. Ključni dijelovi su:

- CILJEVI OBUKE
- PRAKTIČNA UPUTSTVA TRENERIMA ZA OBUKU PRUŽAOCA PRAVNE POMOĆI
- PROGRAMI OBUKE
- MATERIJALI ZA OBUKU
- EVALUACIJA REZULTATA UČENJA

Koristeći ovaj priručnik, treneri će biti opremljeni za pružanje obuka koje osnažuju pravne stručnjake i praktičare da se efikasno bore protiv trgovine ljudima.

Trenerima su ponuđeni i praktični alati u dodacima ovom priručniku, kao što su: lista relevantnih izvora na internetu; praktične vježbe; analize slučajeva iz prakse; program treninga za trenere (TOT), te objašnjenje odnosa između stigme i trgovine ljudima.

Priručnik treba koristiti uz Priručnik za pravne stručnjake i pružaoce pravne pomoći - Trgovina ljudima: fenomen, položaj i prava žrtve, koji je urađen u sklopu Resursnog paketa o pravima žrtava.

¹ GRETA (2022)06, objavljeno 28. juna 2022., para. 53 i 77.

A. CILJEVI OBUKE

Postavljanje jasnih i smislenih ciljeva učenja je od najveće važnosti u kreiranju efikasnog programa obuke za pravne stručnjake koji se bave fenomenom trgovine ljudima.

Ovo poglavlje usmjereno je na definisanje ciljeva učenja koji nadilaze samo stjecanje znanja, s ciljem oblikovanja stavova i poboljšanja praktičnih vještina. Naglašavanjem jasnih ishoda učenja te podsticanjem empatije i osjetljivosti, obuka nastoji opremiti pravne stručnjake sveobuhvatnim razumijevanjem potrebnim za rješavanje složenosti problema trgovine ljudima, a također ima za cilj podsticati određene promjene u ponašanju sa posebnim fokusom na adekvatan pristup žrtvama trgovine ljudima.

A.1. UNAPREĐENJE PRAKTIČNIH VJEŠTINA

Tipski obrazac za definisanje ishoda učenja:		
	Primjer ishoda učenja:	Zašto je specifičan:
1. Unapređenje znanja:	Po završetku obuke, polaznici bi trebali biti u stanju tačno prepoznati i kategorizirati različite oblike trgovine ljudima uključujući, između ostalog, prisilni rad ili usluge, seksualnu eksploataciju, prisilne brakove i prisilno prosjačenje.	Ovaj ishod učenja jasno precizira očekivano sticanje znanja o različitim oblicima trgovine ljudima. Omogućava preciznu procjenu razumijevanja učesnika fokusiranjem na specifične kategorije u okviru šire teme.
2. Razumijevanje pravnog okvira:	Polaznici bi trebali biti u mogućnosti da pokažu razumijevanje ključnih domaćih i međunarodnih pravnih okvira koji se odnose na trgovinu ljudima, uključujući Strategiju za borbu protiv trgovine ljudima u BiH, relevantne zakone, konvencije i protokole.	Konkretnim navođenjem vrste pravnih okvira (domaći i međunarodni) i komponenti koje treba razumjeti (zakoni, konvencije i protokoli), ovaj ishod osigurava fokusiran i mjerljiv cilj učenja.
3. Razvoj praktičnih vještina:	Polaznici trebaju steći praktične vještine potrebne za vođenje osjetljivog razgovora sa žrtvom trgovine ljudima, demonstrirajući efikasnu komunikaciju, empatiju i razumijevanje praksi zasnovanih na traumati. Za to je potreban prilagođen, individualni pristup svakom slučaju, uvažavajući da su iskustvo i potrebe svake žrtve jedinstveni. Osim toga, pristup zasnovan na ljudskim pravima treba biti vodeći, osiguravajući da se dostojanstvo, autonomija i prava žrtava poštuju i podržavaju tokom cijelog procesa vođenja razgovora.	Ovaj ishod ističe konkretne praktične vještine koje polaznici trebaju razviti, kao što je vođenje osjetljivog razgovora, i naglašava važnost uključivanja empatije i pristupa zasnovanih na uvažavanju trauma.

4. Vještine analize slučaja:	Po završetku, polaznici trebaju biti vješti u analiziranju slučajeva trgovine ljudima, utvrđivanju pravnih implikacija i formulisanju odgovarajućih pravnih odgovora u skladu sa relevantnim zakonskim okvirima. Osim toga, trebali bi biti u stanju i napraviti razliku između trgovine ljudima i drugih povezanih krivičnih djela, razumijevajući razlike i preklapanja kako bi se bolje pozabavili svakim specifičnim pravnim i situacijskim kontekstom.	Ovaj ishod precizno opisuje vještine koje se očekuju da steknu polaznici, uključujući sposobnost analiziranja slučajeva, utvrđivanja pravnih implikacija i primjene pravnih odgovora.
5. Kompetencije za zastupanje:	Polaznici trebaju pokazati stručnost u zalaganju za prava žrtava trgovine ljudima, uključujući sposobnost da obavijeste žrtve o njihovim zakonskim pravima kao (potencijalnih) žrtava, da vode pravni postupak, efikasno komuniciraju sa relevantnim akterima i osiguraju zaštitu žrtava.	Ovaj ishod navodi konkretne kompetencije vezane za zastupanje, uključujući pravne postupke, komunikacijske vještine i sveobuhvatni cilj osiguranja zaštite žrtava, omogućavajući preciznu evaluaciju.

A.2. MJERLJIVOST ISHODA UČENJA

Zašto je mjerljivost neophodna? Mjerljivost je ključni aspekt ishoda učenja jer omogućava trenerima da procijene napredak i postignuća učenika na mjerljiv način. Ovaj vodič pomaže trenerima da formulišu ishode koji su jasni, vidljivi i pogodni za efektivnu evaluaciju.

Tipski obrazac za osiguravanje mjerljivosti ISHODA UČENJA:		
	Primjer:	Zašto:
1. Koristite glagole radnje:	Učesnici će moći demonstrirati, analizirati, artikulirati, uporediti ili primijeniti svoje razumijevanje zakona o trgovini ljudima u praksi	Glagolima radnje se određuju vidljiva ponašanja koja bi polaznici trebali pokazati, što olakšava mjerenje napretka i postignuća tokom i nakon obuke.
2. Izmjerite uspješnost:	Polaznici će postići stopu tačnosti od najmanje 50% u ispravnom prepoznavanju i kategorizaciji različitih oblika trgovine ljudima.	Mjerenje uspješnosti je konkretno mjerilo za procjenu, koje trenerima omogućava da procijene nivo vještine koji su učenici dostigli.

3. Alati za procjenu uspješnosti:	Koristite procjene prije i poslije obuke, kvizove, analize slučajeva iz prakse ili praktične vježbe za procjenu znanja i vještina polaznika.	Uključivanje različitih alata za procjenu pruža cjelovit pogled na sposobnosti učenika i osigurava sveobuhvatno mjerenje njihovog napretka.
4. Komponente samoprocjene:	Učesnici će sami procijeniti svoje znanje i preostale praznine u znanju i sposobnost da vode osjetljiv razgovor, utvrđujući oblasti za poboljšanje i razmišljanje.	Uključivanje komponenti samoprocjene podstiče polaznike da se aktivno uključe u vlastiti proces učenja i njeguje osjećaj odgovornosti za svoj napredak.

A.3. DOSTIŽNOST: PODSTICANJE REALNIH ISHODA UČENJA I MEĐUSOBNOG UČENJA

Zašto je dostižnost bitna? Utvrđivanje realnih ishoda učenja je od najveće važnosti kako bi se osiguralo da polaznici mogu ostvariti ciljeve unutar određenog perioda obuke, s obzirom na njihov postojeći nivo znanja i vještina. Ovaj vodič pomaže trenerima da postave dostižne ciljeve koji njeguju osjećaj postignuća.

Tipski obrazac za osiguravanje dostižnosti ishoda učenja:

	Primjer:	Zašto:
1. Procijenite početni nivo znanja polaznika:	Izvršite procjenu prije obuke kako biste odredili postojeći nivo znanja polaznika o trgovini ljudima, relevantnom strateškom, pravnom i političkom okviru i prilagodili ishode učenja u skladu s tim.	Razumijevanje postojećeg nivoa znanja polaznika omogućava trenerima da odrede rezultate koji su izazovni, ali realni, izbjegavajući nerealna očekivanja.
2. Razvoj dodatnih vještina i znanja:	Strukturirajte ishode na način koji omogućava razvoj dodatnih vještina, imajući u vidu da polaznici mogu započeti obuku sa različitim nivoima vještina i znanja.	Postepena izgradnja vještina osigurava postepeni napredak koji je u skladu sa sposobnostima polaznika, promovirajući ostvarive i održive ishode učenja.
3. Razmotrite trajanje obuke:	Potvrdite vremenski okvir obuke tako što ćete osigurati da se rezultati mogu postići u okviru planiranih sesija ili modula.	Usklađivanjem ishoda sa trajanjem obuke sprečava se preopterećenje polaznika nerealnim očekivanjima i njeguje lakše i efikasnije iskustvo učenja.
4. Osigurajte adekvatne resurse:	Osigurajte da polaznici imaju pristup relevantnim materijalima, referencama i podršci kako bi im olakšali put učenja.	Osiguravanjem adekvatnih resursa polaznici se podržavaju u postizanju utvrđenih ishoda, čineći proces učenja izvodljivijim i povećavajući izgleda za uspjeh.

A.4 USKLAĐIVANJE SA KLJUČNIM OBLASTIMA:

Ovaj dio se fokusira na usklađivanje ishoda učenja sa ključnim oblastima koje su presudne za efikasno rješavanje problema trgovine ljudima. Ciljevi uključuju jačanje svijesti polaznika, produbljivanje razumijevanja pravnog okvira i usavršavanje praktičnih vještina neophodnih za sveobuhvatan angažman.

Usklađivanje ishoda učenja sa ključnim oblastima:		
	Primjer ishoda učenja:	Smjernica:
1. Povećan nivo svijesti:	Polaznici će pokazati veći nivo svijesti o različitim oblicima trgovine ljudima, uključujući prisilni rad, seksualnu eksploataciju, prisilne brakove i prisilno prosjačenje, tako što će tačno prepoznati i objasniti svaki oblik.	• Navedite oblike trgovine ljudima kako biste osigurali sveobuhvatno razumijevanje. • Koristite metode procjene, kao što su kvizovi ili diskusije, za mjerenje nivoa svijesti. • Naglasite društveni uticaj trgovine ljudima kako biste proširili svijest i izvan njenih neposrednih manifestacija.
2. Razumijevanje pravnog okvira:	Polaznici će steći sveobuhvatno razumijevanje domaćih i međunarodnih pravnih okvira koji se odnose na trgovinu ljudima, uključujući poznavanje relevantnih zakona, konvencija i protokola.	• Utvrdite konkretne komponente pravnog okvira koje treba razumjeti, kao što su zakoni i konvencije. • Podstaknite učesnike da primjene pravno znanje na stvarne scenarije radi praktičnog razumijevanja. • Procjene bi se trebale fokusirati na sposobnost učesnika da se snalaze u pravnim okvirima u hipotetičkim slučajevima.
3. Unaprijeđene vještine:	Učesnici će razviti praktične vještine u interakciji sa žrtvama, analizi slučajeva i djelotvornom pravnom zastupanju, koje će demonstrirati kroz vježbe igranja uloga i izvođenje pravnih argumenata.	• Navedite praktične vještine koje treba razviti, uz jasna očekivanja. • Uključite vježbe igranja uloga kako biste simulirali stvarne scenarije. • Procjene trebaju obuhvatiti sposobnost polaznika da primjenjuju vještine u simuliranim situacijama i iznose efikasne pravne argumente.

Dodatni savjeti:

- ✓ Integracija: Pobrinite se da se ishodi učenja u ovim ključnim oblastima međusobno nadopunjuju radi cjelovitog razumijevanja.
- ✓ Primjena: Podstaknite polaznike da primijene znanje i vještine na stvarne situacije i podijele svoja iskustva.
- ✓ Interaktivnost: Osmislite sesije koje podstiču na interaktivno učenje, podstičući angažman u ključnim oblastima.

Usklađivanje ishoda učenja sa povećanim nivoom svijesti, pravnim razumijevanjem i poboljšanim vještinama stvara dobro zaokružen program obuke.

Jasnim definisanjem ciljeva u ovim ključnim oblastima, instruktori mogu voditi polaznike ka sveobuhvatnom razumijevanju trgovine ljudima i opremiti ih neophodnim alatima za efikasno rješavanje ovog složenog pitanja.

A.5. EMPATIJA I OSJETLJIVOST:

Ovo poglavlje ima za cilj da naglasi ključnu ulogu empatije i osjetljivosti u pravnoj praksi vezano za trgovinu ljudima. Naglašavajući značaj empatije i dajući praktične prijedloge kako primijeniti empatiju, u ovom se poglavlju nastoji razviti emocionalna inteligencija pravnih stručnjaka koja je neophodna za snalaženje u osjetljivim i često traumatičnim slučajevima trgovine ljudima.

Ne može se dovoljno naglasiti koliko je važno da pravni stručnjaci pokažu empatiju i nediskriminatorno postupaju sa žrtvama trgovine ljudima. Trgovina ljudima je složeno i duboko traumatično krivično djelo, a način na koji pravni stručnjaci tretiraju žrtve može značajno uticati na njihovu dobrobit i pristup pravosudnom sistemu, kao i efikasnost tog sistema.

Evo ključnih razloga zašto su empatija i nediskriminatorno postupanje ključni:

	Empatija:	Postupanje bez diskriminacije:
Pristup zasnovan na prepoznavanju traume (trauma-informisan pristup):	Žrtve trgovine ljudima često trpe teške fizičke, emocionalne i psihičke traume. Pristupajući žrtvama sa empatijom, pravni stručnjaci priznaju i razumiju dubok uticaj traume na njihove živote.	Nediskriminatorni pristup osigurava da se žrtvama ne sudi na osnovu faktora kao što su nacionalnost, spol, rasa ili socioekonomski status, priznajući da trgovina ljudima pogađa pojedince iz različitih sredina.
Izgradnja povjerenja:	Žrtve mogu imati otpor da se obrate pružateljima besplatne pravne pomoći zbog straha, nepovjerenja ili prethodnih negativnih iskustava. Empatija podstiče osjećaj povjerenja, stvarajući siguran prostor za žrtve da podijele svoja iskustva.	Postupanje prema svim žrtvama pravično i bez diskriminacije pomaže u izgradnji povjerenja. To pokazuje da su pravni stručnjaci i pružatelji besplatne pravne pomoći posvećeni pružanju jednake zaštite i pomoći svim žrtvama.

Unaprijeđena saradnja i učešće:	Žrtve koje se osjećaju shvaćeno i podržano sklonije su aktivno sarađivati sa organima za provođenje zakona, pružati ključne informacije i učestvovati u pravnim postupcima.	Osiguravanjem nediskriminacije žrtve se ohrabruju da istupe bez straha od pristrasnosti ili maltretiranja i podstiče se njihovo aktivno učešće u pravnim procesima.
Djelotvorno pravno zastupanje:	Pravni stručnjaci koji predmetima pristupaju sa empatijom bolje su opremljeni da razumiju jedinstvene izazove sa kojima se žrtve suočavaju. Ovo razumijevanje povećava njihovu sposobnost da se efikasno zalažu za prava žrtava.	Nediskriminatorne prakse doprinose pravičnom pravnom procesu, jačajući kredibilitet pravnog zastupanja žrtava.
Izbjegavanje ponovne traumatizacije:	Osjetljivost na traumu koju su žrtve preživjele pomaže pravnim stručnjacima da izbegnu radnje ili jezik koji bi ih mogao ponovo traumatizirati tokom pravnog postupka.	Jednako postupanje prema svim žrtvama smanjuje rizik od dalje štete uzrokovane diskriminatornim ponašanjem ili pristrasnim stavovima.
Poštivanje standarda ljudskih prava:	Prepoznavanje i poštovanje ljudskih prava žrtava trgovine ljudima je osnovni aspekt empatije. To uključuje pravo na dostojanstven tretman, pravo na pravično i jednako postupanje, te pravo na pristup pravdi i službama podrške.	Održavanje nediskriminacije u skladu je sa principima ljudskih prava, čime se osigurava da svi pojedinci, bez obzira na porijeklo, dobiju jednaku zakonsku zaštitu.

Dodatni savjeti za uključivanje empatije u pravnu praksu:

- ✓ Isticanje značaja: Naglasiti značaj empatije u radu na osjetljivim i često traumatičnim slučajevima trgovine ljudima.
- ✓ Stvarni scenariji: Predložite uključivanje analiza scenarija i slučajeva koji učesnike uvode u iskustva žrtava trgovine ljudima, podstičući empatiju i dublje razumijevanje.
- ✓ Perspektive žrtava: Pozivamo trenere da uključe vježbe koje podstiču polaznike obuke da pravne predmete sagledaju iz perspektive žrtava, naglašavajući važnost osjetljivosti u pravnoj praksi.

Ovo poglavlje nastoji usaditi dublje razumijevanje empatije i osjetljivosti kao sastavnih komponenti pravne prakse u kontekstu trgovine ljudima.

Uključujući stvarne scenarije i podstičući osjetljivost na perspektive žrtava, instruktori mogu usmjeravati pravne stručnjake ka saosjećajnijem i djelotvornijem pristupu u rješavanju izazova u slučajevima trgovine ljudima.

Jezik i komunikacija: Dajte smjernice o korištenju jezika i komunikacije koja odražava pristup pun poštovanja i empatije, posebno kada se radi sa žrtvama trgovine ljudima.

B. PRAKTIČNA UPUTSTVA TRENERIMA PRAVNIH STRUČNJAKA

Trgovina ljudima je složena i uznemirujuća pojava koja je pogađala društva kroz historiju. Trgovina ljudima je eklatantno kršenje ljudskih prava i ima razorne posljedice po žrtve.

Kao treneri kojima je povjerena odgovornost prenošenja znanja pravnim stručnjacima, vaša uloga poprima veliki značaj. Imate zadatak da pravnicima ponudimo potrebne uvide, vještine i empatiju za snalaženje na zamršenom terenu trgovine ljudima. Ovaj priručnik služi kao vodič za trenere, nudeći praktična uputstva, različite metodologije podučavanja i obilje resursa koji olakšavaju duboko i nijansirano razumijevanje među pravnim stručnjacima i pružiocima pravne pomoći.

Vaša odgovornost nadilazi prenos teorijskog znanja; obuhvata i njegovanje načina razmišljanja koji podstiče empatiju, osjetljivost i posvećenost ljudskim pravima. Dok se bavimo složenostima trgovine ljudima, prepoznajemo da naši naponi doprinose zajedničkom nastojanju da se utiče na pozitivnu promjenu.

Dok krećete na put prenošenja znanja o trgovini ljudima pravnim stručnjacima, uloga trenera postaje ključna. Odgovornost koja je na vama ne podrazumijeva samo dijeljenje informacija; obuhvata i njegovanje praktičnih vještina koje osnažuju pravne stručnjake da se aktivno bore protiv trgovine ljudima. Složenost i osjetljivost ove teme zahtijevaju ne samo teorijsko razumijevanje već i sposobnost primjene tog znanja na stvarne scenarije.

Treneri igraju ključnu ulogu u oblikovanju perspektiva i odgovora pravnih stručnjaka i pružaoca pravne pomoći, usmjeravajući ih ka dubljem razumijevanju trgovine ljudima i njenih implikacija. Najvažnije je da polaznici obuke steknu praktične vještine, kao što je sposobnost korišćenja pravnih okvira u cilju što bolje zaštite ljudskih prava žrtava trgovine ljudima, analiza slučajeva iz prakse i njegovanje empatične komunikacije. Ove vještine osnažuju pravne stručnjake ne samo da prepoznaju i rješavaju slučajeve trgovine ljudima, nego i da podrže žrtve sa saosjećanjem i efikasnošću koju zaslužuju.

U nastavku priručnika data su praktična uputstva, programi obuke i materijali osmišljeni da unaprijede kapaciteta pravnih stručnjaka i pružaoca pravne pomoći da kroz obuku steknu znanja i vještine potrebne za borbu protiv trgovine ljudima.

B.I STVARANJE INTERAKTIVNOG OKRUŽENJA ZA UČENJE

Efikasnost obuke za pravne stručnjake zavisi od uspostavljanja interaktivnog okruženja za učenje. Svrha ovog poglavlja je da usmjerava trenere u podsticanju aktivnog angažmana i učešća polaznika. Primjenom različitih nastavnih metoda i tehnologije, ovaj pristup osigurava dinamično i obogaćujuće iskustvo učenja, dok podsticanje otvorenog dijaloga doprinosi atmosferi podrške i saradnje.

B.I.I. KORISTITE RAZLIČITE NASTAVNE METODE

Kako bi osigurali uključenost svih polaznika u obuku, treneri unaprijed biraju nastavne metode koje će koristiti. Sadržaj programa sadrži metodu svake pojedine obuke. U skladu sa odabranom metodom, instruktor osmišljava pozivnicu za obuku, koncept obuke, dnevni red i prijedlog programa obuke. Savremena tehnologija već duže vrijeme pruža nove alate koje treba adekvatno koristiti za usmjeravanje pažnje učesnika na određene teme, kao što je prikazivanje videa, ankete koje informišu učesnike o aktuelnim iskustvima i stavovima različitih profesija ili samoprocjena u oblasti trgovine ljudima i drugi edukativni materijali. Dobra praksa pokazuje da se najveći angažman polaznika obuke postiže kroz interaktivni dijalog – grupnu diskusiju polaznika i razmjenu iskustava, kao i kroz praktične vježbe koje simuliraju slučajeve iz prakse. Ova aktivnost može biti plenarna i/ili usmjerena na grupni rad. Za primjenu ove metode potrebno je napraviti listu pitanja prema modulima obuke kako bi se usmjerio dijalog učesnika obuke.

Sve predstavljene metode obuke važne su jer stvaraju interaktivno i podržavajuće okruženje za učenje koje pomaže polaznicima da teorijsko znanje primijene u praktičnim situacijama. Interaktivne radionice i igranje uloga grade samopouzdanje i vještine, dok međusobno učenje omogućava razmjenu različitih iskustava. Analize slučajeva iz prakse i simulacije nude realne scenarije za dublje razumijevanje. Stručno prezentovanje o različitim aspektima fenomena pružaju specijalističke uvide, a multimedijalni resursi povećavaju angažman i unapređuju percepciju polaznika obuke. Kontinuirana procjena i povratne informacije osiguravaju ostvarivanje ciljeva učenja i utvrđivanje oblasti u kojima ima prostora za poboljšanje, što dovodi do efikasnijih i efektivnijih ishoda obuke.

a) Diskusije u grupama:

Cilj: Promovisati saradnju, razmjenu i kritičko razmišljanje.

Praktična uputstva:

- Odredite posebne sesije za grupne diskusije, ohrabrujući polaznike da aktivno doprinose svojim komentarima.
- Dodijelite uloge u grupama za diskusiju kako bi se osiguralo ravnopravno učešće.
- Postavljajte pitanja koja podstiču na razmišljanje u vezi sa trgovinom ljudima i njenim pravnim implikacijama, stimulišući dinamične razgovore.
- Rotirajte predstavnike grupa kako biste diverzificirali dinamiku diskusije i podstakli osjećaj zajedničke odgovornosti.

b) Analize slučajeva iz prakse:

Cilj: Ilustrovati primjenu pravnih principa u stvarnom svijetu i poboljšati vještine rješavanja problema.

Praktična uputstva:

- U plan i program obuke uključite analize relevantnih slučajeva iz prakse, koji su prilagođeni pravnom kontekstu Bosne i Hercegovine. Istaknite da je svaki slučaj trgovine ljudima specifičan, te da u nekim slučajevima nije lako uočiti indikatore koji ukazuju da se radi o trgovini ljudima bez dublje analize slučaja (navodite primjere iz prakse).
- Podstaknite učesnike da analiziraju i raspravljaju o pravnim aspektima svakog slučaja (da li su prisutni elementi trgovine ljudima), promovišući kritičko razmišljanje i praktičnu primjenu.
- Koristite analize slučajeva iz prakse da naglasite složenost i etička razmatranja u scenarijima trgovine ljudima.
- Omogućite grupne diskusije nakon analize slučaja kako biste razmijenili različite perspektive.

c) Interaktivne vježbe:

Cilj: Unaprijediti praktičnu primjenu teorijskih znanja i razviti analitičke vještine.

Praktična uputstva:

- Osmislite interaktivne vježbe koje simuliraju pravne scenarije iz stvarnog života koji se odnose na trgovinu ljudima.
- Uključite vježbe kako biste učesnike uveli u situacije u kojima mogu primjenjivati pravne principe sa empatijom i profesionalnošću.
- Uključite vježbe rješavanja problema da izazovete učesnike i stimulirate kreativno razmišljanje.
- Pružite prilike za grupnu saradnju u rješavanju složenih pravnih izazova.

d) Različiti stilovi prezentacije:

Cilj: Udovoljite sklonostima prema različitim načinima učenja i održavajte interes učesnika.

Praktična uputstva:

- Koristite kombinaciju stilova prezentacije, uključujući predavanja, vizuelne prezentacije i interaktivne diskusije.
- Koristite multimedijalne elemente kao što su video zapisi, infografika i animacije za prenošenje informacija u različitim formatima.
- Uključite tehnike pripovijedanja kako biste ilustrovali pravne koncepte kroz stvarne primjere.
- Po potrebi složene informacije o problematici trgovine ljudima i postupanju sa žrtvama trgovine ljudima razložite na segmente kako biste poboljšali razumijevanje polaznika.

e) Gostujući izlagači i panel diskusije:

Cilj: Unesite različite perspektive i stvarna iskustva u obuku.

Praktična uputstva:

- Pozovite gostujuće izlagače, kao što su pravni stručnjaci, predstavnici nevladinih organizacija, policijski službenici ili preživjeli trgovine ljudima, da podijele svoja iskustva i uvide.
- Organizirajte panel diskusije o ključnim temama, podstičući dinamičnu razmjenu ideja.
- Omogućite sesije pitanja i odgovora kako biste omogućili polaznicima da direktno

komuniciraju s gostujućim izlagačima i panelistima i pobrinite se da ima dovoljno vremena za ovu vježbu.

- Osigurajte da izlagači predstavljaju različite sredine i perspektive u vezi sa pitanjima trgovine ljudima.

f) Kolegijalno podučavanje i mentorstvo:

Cilj: Podstaknite saradnju i međusobno učenje.

Praktična uputstva:

- Uključite sesije međusobnog podučavanja na kojima polaznici dijele svoje stručno znanje o određenim temama.
- Dodijelite mentorske uloge, uparujući iskusnije pravne stručnjake s onima kojima trebaju smjernice.
- Olakšajte razmjenu znanja kroz saradničke projekte ili grupne zadatke.
- Stvorite okruženje puno podrške za polaznike kako bi međusobno učili iz praktičnih iskustava.

B.I.2 UKLJUČITE TEHNOLOGIJU I MULTIMEDIJU

Cilj: Unaprijediti učenje kroz primjenu tehnologije

Uvod:

U digitalnom dobu, strateško uključivanje tehnologije i multimedije je ključno za stvaranje dinamičnog i privlačnog iskustva učenja. Ovo poglavlje se fokusira na korištenje multimedijalnih prezentacija i online resursa kako bi se poboljšala obuka pravnih stručnjaka o borbi protiv trgovine ljudima. Prihvatanjem tehnologije, treneri mogu stvoriti multisenzorno i pristupačno okruženje, zadovoljavajući sklonosti različitim načinima učenja i njegujući dublje razumijevanje predmeta obuke.

Korištenje različitih metoda učenja ne samo da povećava efikasnost obuke, nego i zadovoljava sklonosti pravnika različitim načinima učenja.

Primjenom ovih praktičnih uputstava, treneri mogu stvoriti zanimljivo i inkluzivno iskustvo učenja koje polaznike osposobljava za sveobuhvatno razumijevanje pravnih složenosti trgovine ljudima

a) Multimedijalne prezentacije

1. Kreiranje vizuelno upečatljivih prezentacija

Vizuelna upečatljivost:

- Osmislite prezentacije koje su vizuelno privlačne, koristeći mješavinu boja, fontova i formata.
- Uključite relevantne slike i grafiku kako biste poboljšali razumijevanje i zadržavanje znanja.

Interaktivni elementi:

- Integrišite interaktivne elemente kao što su infografika na koju se može kliknuti ili linkovi kako biste podstakli aktivno učešće.
- Koristite multimediju za raščlanjivanje složenih pravnih koncepata u probavljive komponente.

2. Korištenje multimedije za ilustraciju pravnih koncepata

Pripovijedanje putem videozapisa:

- Izraditi / koristiti videozapise koji pričaju stvarne priče o žrtvama trgovine ljudima, prikazujući pravne izazove s kojima se suočavaju.
- Koristite dokumentarce ili intervjue kako biste prikazali ljudsku perspektivu u kontekstu pravnih implikacija trgovine ljudima.

Infografika za jasnoću koncepta:

- Kreirajte infografiku koja vizuelno predstavlja zakonske okvire, procese i ključne statistike.
- Koristite infografiku za sumiranje složenih informacija i olakšavanje brzog razumijevanja.

Audio snimci za raznovrsno učenje:

- Uključite audio snimke, kao što su stručni intervjui ili pravne diskusije, kako biste zadovoljili polaznike koji su skloni učenju slušanjem.
- Pobrinite se da audio sadržaj bude jasan, sažet i relevantan za ciljeve obuke.

3. Pristupačnost i tehnologija prilagođena korisniku

Principi univerzalnog dizajna

- Pridržavajte se principa univerzalnog dizajna kako bi prezentacije bile dostupne učesnicima različitih sposobnosti.
- Osigurajte kompatibilnost sa čitačima ekrana, titlove za videozapise i tekstualne alternative za vizuelni sadržaj.

Interfejsi prilagođeni korisniku:

- Odaberite platforme i alate s interfejsima prilagođenim korisniku kako biste smanjili tehničke prepreke.
- Pružite jasna uputstva za snalaženje sa multimedijalnim elementima kako biste osigurali besprijekorno iskustvo učenja.

b) Online resursi

1. Odabir relevantnih online resursa

Pravni članci i časopisi:

- Sastavite odabranu listu pravnih članaka i časopisa koji se fokusiraju na trgovinu ljudima, pružajući polaznicima dubinske uvide.
- Redovno ažurirajte listu resursa kako biste uključili najnovija dešavanja u pravnoj oblasti.

Dokumentarci i webinar:

- Uključite dokumentarce i webinare koji nude praktične perspektive o trgovini ljudima i njenim pravnim implikacijama.
- Podstaknite polaznike da kritički analiziraju ove resurse i primijene pravne koncepte naučene tokom obuke.

Interaktivni moduli za e-učenje:

- Istražite interaktivne module e-učenja koji simuliraju pravne scenarije vezane za trgovinu ljudima.
- Omogućite polaznicima da se uključe u online simulacije i poboljšaju svoje praktične vještine.

B.I.3 PODSTAKNITE OTVORENI DIJALOG I STVORITE SIGURAN PROSTOR

Cilj: Unaprijediti učenje kroz otvoreni dijalog u sigurnom prostoru

Uključivanje tehnologije i multimedije u plan i program obuke osnažuje pravne stručnjake da se bave konceptima trgovine ljudima na inovativne i sveobuhvatne načine.

Pridržavajući se principa navedenih u ovom poglavlju, treneri mogu stvoriti inkluzivno i pristupačno okruženje za učenje, osiguravajući da polaznici ne samo shvate pravne složenosti, nego i razviju praktične vještine za efikasnu borbu protiv trgovine ljudima.

Uvod: Trgovina ljudima je duboko uznemirujući fenomen koji je dio stvarnosti, zahtijeva sveobuhvatan pristup u njenom ispitivanju. Pravni stručnjaci kojima je povjerena odgovornost za rješavanje ovog složenog pitanja moraju ne samo biti opremljeni teorijskim znanjem, nego i imati sposobnost da se uključe u otvoreni dijalog i stvore siguran prostor za smislen diskurs u borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti prava žrtava trgovine ljudima. Ovo poglavlje naglašava značaj njegovanja okruženja u kojem pravni stručnjaci mogu otvoreno razgovarati o složenosti problema trgovine ljudima, razmjenjivati iskustva i zajednički raditi na efikasnim rješenjima.

a) Postavljanje scene za otvoreni dijalog

1. Uspostavljanje osnovnih pravila: Stvaranje atmosfere pogodne za otvoreni dijalog počinje uspostavljanjem jasnih i inkluzivnih osnovnih pravila. Ova pravila služe kao temelj za uljudnu komunikaciju, osiguravajući da se polaznici osjećaju sigurno kada iznose svoja razmišljanja i upuštaju se u diskusije.

2. Aktivnosti za “probijanje leda”: Aktivnosti za “probijanje leda” su neprocjenjivo oruđe u rušenju početnih barijera i podsticanju osjećaja zajedništva među polaznicima. Promovisanjem izgradnje tima i međusobnog razumijevanja, ove aktivnosti postavljaju temelje za otvoren i saradnički dijalog.

Redovno provjeravajte da li svi razumiju ciljeve/svrhu sesije i po potrebi je prilagodite, na osnovu očekivanja i potreba učesnika.

b) Namjenske sesije za diskusiju

1. Sesije za strukturiranu diskusiju: Odredite posebne sesije u okviru plana i programa obuke koje su posvećene isključivo otvorenim diskusijama. Strukturirane diskusije omogućavaju polaznicima da se udube u teme vezane za trgovinu ljudima, pravne implikacije i izazove s kojima se mogu susresti u svojim profesionalnim ulogama.

2. Forumi za tematsku diskusiju: Dijalozi koji se otvaraju u toku procesa učenja mogu biti vođeni u online i offline prostoru kroz forume za diskusiju koji su posvećeni određenim temama ili analizi slučajeva iz prakse. Ovi forumi pružaju platformu za stalni angažman, omogućavajući polaznicima obuke da dijele uvide i iskustva i izvan formalnih sesija obuke.

c) Podsticanje razmjene među polaznicima:

1. Razmjena ličnih iskustava: Osigurajte strukturiranu platformu za polaznike da dobrovoljno podijele svoja relevantna lična ili profesionalna iskustva vezana za trgovinu ljudima. Podstaknite priče koje doprinose dubljem razumijevanju uticaja ovog problema na ljude.

2. Anonimno postavljanje pitanja: Uvedite mehanizme za anonimno postavljanje pitanja kako biste osnažili učesnike da iznose bojazni ili traže pojašnjenja bez straha od osude. Time se osigurava da se čak i najosjetljivijim pitanjima može pristupiti s diskrecijom i empatijom.

d) Kretanje kroz osjetljive teme:

1. Osjetljivost facilitatora: Treneri moraju biti spremni i obučeni da vode rasprave o traumatskim iskustvima i osjetljivim temama. Time se osigurava da trener pristupa razgovorima sa empatijom, razumijevanjem i sposobnošću da vodi polaznike kroz teške diskusije.

2. Pristup zasnovan na uvažavanju traume (trauma-informisan pristup): Uključite pristup zasnovan na uvažavanju traume kada se bavite temama trgovine ljudima. Prepoznajte potencijalni emocionalni uticaj na polaznike i usmjeravajte diskusije pažljivim i podržavajućim pristupom koji daje prioritet dobrobiti.

e) Mehanizam konstruktivnih povratnih informacija:

1. Redovne sesije za povratne informacije: Planirajte redovne sesije za povratne informacije kako biste omogućili polaznicima da iznesu svoja mišljenja o procesu obuke. Konstruktivne povratne informacije ne samo da pružaju vrijedne uvide za poboljšanje, nego i njeguju osjećaj vlasništva i saradnju. Prilagodite sesije po potrebi.

2. Kontinuirano unapređenje: Uspostavite ciklus kontinuiranog unapređenja uključivanjem povratnih informacija polaznika u naredne sesije obuke. Ovaj interaktivni proces osigurava da okruženje za obuku i dalje odgovara i prilagođava se promjenjivim potrebama pravnih stručnjaka i pružalaca pravne pomoći.

Podsticanje otvorenog dijaloga i stvaranje sigurnog prostora u toku buke je presudno za osposobljavanje pravnih stručnjaka za rješavanje složenog problema trgovine ljudima.

Prateći ova praktična uputstva, instruktori mogu njegovati okruženje koje podstiče povjerenje, empatiju i zajedničko rješavanje problema, osiguravajući da se polaznici aktivno uključe u značajne diskusije koje doprinose kolektivnoj borbi protiv trgovine ljudima

B.2 DOZVOLJENO I ZABRANJENO TOKOM OBUKE ZA PRAVNE STRUČNJAKE O TRGOVINI LJUDIMA

U ovom poglavlju su opisane stvari koje trebaju ili ne trebaju raditi treneri koji drže obuku o trgovini ljudima.

Poštovanje ovih pravila može doprinijeti efikasnijem i senzibilisanom iskustvu obuke za pravne stručnjake koji se bave trgovinom ljudima. Na taj način se osigurava usmjerenost na prava žrtava, pravne okvire i zajedničke napore u borbi protiv trgovine ljudima.

B.2.1. PRILIKOM DRŽANJA OBUKE ZA PRAVNE STRUČNJAKE O TRGOVINI LJUDIMA – ŠTA JE DOZVOLJENO

DOZVOLJENO	
Stvorite podsticajnu atmosferu:	✓ Uspostavite smjernice za stvaranje inkluzivnog i podsticajnog okruženja za obuku. ✓ Podstaknite otvoreni dijalog i aktivno učešće. ✓ Njeguajte prostor za diskusije bez osude.
Naglasite senzibilisanost:	✓ Uključite empatiju i senzibilisanost u obuku. ✓ Naglasite važnost razumijevanja traume koju preživljavaju žrtve trgovine ljudima. ✓ Podstaknite pravne stručnjake da pristupaju slučajevima dajući žrtvi prioritet. ✓ Naglasite standarde nediskriminacije
Pružite praktične smjernice:	✓ Ponudite praktične smjernice o pravnom zastupanju žrtava. ✓ Dajte savjete za uspostavljanje povjerenja i odnosa sa žrtvama. ✓ Uključite scenarije iz stvarnog svijeta kako biste poboljšali praktične vještine. ✓ Opremite polaznike vještinama za korištenje jezika koji uvažava traumu koju je žrtva preživjela
Koristite analize stvarnih slučajeva:	✓ Koristite analize slučajeva koje odražavaju stvarne situacije trgovine ljudima. ✓ Olakšajte diskusije o pravnim pristupima i izazovima u tim slučajevima. ✓ Podstičite kritičko razmišljanje i rješavanje problema na osnovu stvarnih scenarija. ✓ Dajte prioritet dobrobiti žrtava - naglasite da dobrobit žrtava uvijek treba imati prednost.
Uključite tehnologiju i multimediju:	✓ Unaprijedite učenje pomoću multimedijalnih prezentacija. ✓ Koristite tehnologiju za ilustraciju pravnih koncepata i uključivanje polaznika. ✓ Osigurajte pristupačnost tehnologije prilagođene korisnicima.
Njeguajte saradnju:	✓ Naglasite važnost saradnje između pravnih stručnjaka, organa za provođenje zakona i organizacija za podršku. ✓ Podstičite umrežavanje i partnerstva za sveobuhvatan pristup podršci žrtvi trgovine ljudima i borbi protiv trgovine ljudima . ✓ Pružite mogućnosti za zajedničko rješavanje problema. ✓ Pobrinite se da polaznici znaju za dostupne usluge podrške u slučaju da im je potrebna pomoć.

B.2.2 PRILIKOM DRŽANJA OBUKE ZA PRAVNE STRUČNJAKE O TRGOVINI LJUDIMA, ŠTA JE ZABRANJENO.

NEMOJTE	
Stigmatizirajući jezik:	✘ Koristiti jezik koji može stigmatizirati ili retraumatizirati žrtve. ✘ Dozvoliti pogrdne ili osuđujuće primjedbe tokom obuke. ✘ Tolerisati diskriminatorni jezik ili ponašanje.
Umanjivati značaj iskustva žrtava:	✘ Umanjivati značaj iskustava žrtava trgovine ljudima. ✘ Zanemarivati emocionalni uticaj trgovine ljudima na žrtve. ✘ Previdjeti potrebu za osjetljivošću dok se govori o pričama žrtava.
Obeshrabriti otvoreni dijalog:	✘ Suzbijati otvorene diskusije o izazovnim temama. ✘ Odbacivati pitanja ili bojazni učesnika obuke. ✘ Stvoriti okruženje koje destimuliše razmjenu iskustava.
Zanemariti pravne okvire:	✘ Zanemariti pravne izazove u slučajevima trgovine ljudima. ✘ Umanjivati složenost procesa zastupanja žrtava. ✘ Zanemariti važnost stalnog profesionalnog usavršavanja.

C. PROGRAMI OBUKE

Prilagođavanje programa obuke i postavljanje ciljeva učenja kako bi se riješili glavni izazovi u pružanju pravne pomoći i zaštite žrtvama trgovine ljudima od ključnog su značaja. Potrebno je da odražavaju različite potrebe pravnih stručnjaka i pružaoca pravne pomoći za učenjem u vezi sa njihovom ulogom u pružanju pravne pomoći i zaštiti prava.

Pružanje efikasne pravne pomoći i zaštita prava žrtava u kontekstu trgovine ljudima suočava se sa nekoliko velikih izazova. Ovi izazovi mogu značajno uticati na efikasnost pravne pomoći i ukupnu dobrobit žrtava.

Evo nekih od glavnih izazova i njihovih potencijalnih uticaja:

	Izazov:	Uticaj:
1. Izazovi nedovoljnog prijavljivanja i identifikacije	Mnogi slučajevi trgovine ljudima ostaju neprijavljeni zbog straha, nepovjerenja ili nedostatka svijesti među žrtvama i relevantnim akterima odgovornim za njihovu identifikaciju. Identifikacija žrtava može biti izazovna i složena.	Nedovoljno prijavljivanje ometa mogućnost pružanja pravovremene pravne pomoći i zaštite. Neidentifikovane žrtve ostaju u opasnosti, a trgovci ljudima prolaze nekažnjeno.
2. Stigmatizacija i diskriminacija:	Žrtve se mogu suočiti sa društvenom stigmatizacijom i diskriminacijom, što utiče na njihovu spremnost da sarađuju sa nadležnim organima.	Stigmatizacija može odvratiti žrtve od traženja pravne pomoći i zaštite. Diskriminacija, diskriminatorni stavovi i praks emogu uticati na pravično postupanje prema žrtvama unutar pravosudnog sistema.
3. Izazovi traume i mentalnog zdravlja:	Žrtve trgovine ljudima često doživljavaju teške traume, što utiče na njihovu sposobnost da se efikasno uključe u pravne procese.	Traumatizovane žrtve mogu imati poteškoća da smisleno učestvuju u pravnim postupcima, što utiče na kvalitet njihovog svjedočenja i ugrožava ostvarivanje pravde.
4. Ograničeno znanje žrtava o njihovim pravima:	Žrtve mogu imati ograničeno razumijevanje svojih zakonskih prava, što im otežava traženje pomoći.	Nedostatak pravne pismenosti i prilagođenih informacija o pravima može dovesti do propuštenih prilika za pravnu zaštitu i naknadu. Žrtve često ne znaju za dostupnu pravnu zaštitu i pravne lijekove.

5. Pristup pravnoj pomoći i zastupanju:	Ograničen pristup uslugama pravne pomoći predstavlja značajnu prepreku, posebno za marginalizovane ili ranjive grupe.	Žrtve se mogu suočiti sa preprekama u pokretanju pravnih postupaka, što dovodi do neadekvatnog zastupanja. To može dovesti do grešaka u ostvarivanju pristupa pravdi, ostvarivanju prava i produžavanja nekažnjivosti.
6. Nedovoljan sistematski odgovor, pravni okviri i izvršenje:	Obzirom da je trgovina ljudima globalni fenomen mora se imati u vidu da neke države nemaju adekvatan ili je postojeći pravni okvir nedosljedan i mehanizme zaštite žrtava.	Slab sistemski odgovor i pravni okviri podrivaju zaštitu prava žrtava. Trgovci ljudima mogu iskoristiti praznine u zakonodavstvu, što dovodi do nedostatka odgovornosti. Posebno je ovaj aspekt neophodno dublje sagledati kada su u pitanju strane žrtve trgovine ljudima.
7. Ograničenja resursa:	Ograničena sredstva izdvojena za podršku uslugama pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima.	Nedovoljni resursi mogu dovesti do nedostatka stručne pravne podrške, što ometa sposobnost efikasnog rješavanja složenih pravnih potreba žrtava.
8. Prekogranica i pravosudna pitanja:	Trgovina ljudima je krivično djelo koje često ima elemente inostranosti, a žrtve dok se nalaze u lancu trgovine ljudima mogu biti premještane preko granica, što usložnjava pravne postupke.	Izazovi u pogledu nadležnosti mogu odgoditi pravne procese i stvoriti praznine u zaštiti prava žrtava. Saradnja između različitih pravnih sistema postaje neophodna.

Rješavanje ovih izazova zahtijeva sveobuhvatan pristup usmjeren na žrtve, koji uključuje saradnju između pravnih stručnjaka, organa za provođenje zakona, nevladinih organizacija i kreatora politika. Specijalizovana obuka, povećana svijest i adekvatni resursi su od suštinskog značaja za prevazilaženje ovih izazova i pružanje efikasne pravne pomoći žrtvama trgovine ljudima.

Prilagođavanje programa obuke specifičnim potrebama različitih pravnih stručnjaka i naglašavanje važnosti pristupa usmjerenih na žrtve ključni su za efikasno učenje. U nastavku su dati primjeri programa obuke za različite pravne stručnjake, od kojih je svaki osmišljen tako da se uskladi sa utvrđenim ishodima učenja i fokusiran na rješavanje potreba različitih uloga, sa posebnim naglaskom na žrtve trgovine ljudima.

C.I PROGRAM OBUKE PRAVNIH STRUČNJAKA O TRGOVINI LJUDIMA

I. DAN: RAZUMIJEVANJE KLJUČNIH KONCEPATA I PRAVNIH OKVIRA

SESIJA I - UVOD:

- Registracija i dobrodošlica
- Registracija, umrežavanje i podjela materijala za obuku
- Uvodne napomene i ciljevi

SESIJA II – OSNOVE

- Pregled ciljeva obuke i uloge pravnih stručnjaka u rješavanju problema trgovine ljudima
- Definisanje trgovine ljudima
- Globalna i lokalna perspektiva trgovine ljudima i sveukupne strategije za njeno rješavanje
- Različite tipologije i oblici trgovine ljudima

SESIJA III - PRAVNI OKVIRI I IDENTIFIKACIJA SITUACIJA TRGOVINE LJUDIMA

- Pravni okviri u Bosni i Hercegovini
- Pregled međunarodnih instrumenata/međunarodnog pravnog okvira
- Razumijevanje pravnog konteksta u Bosni i Hercegovini
- Metode identifikacije (uloga različitih aktera – vidi V)
- Prepoznavanje indikatora i rizika za trgovinu ljudima
- Praktične vježbe za identifikaciju situacija trgovine ljudima

2. DAN: STVARNI SCENARIJI I PRAVNI PRISTUPI

SESIJA IV: STVARNI SCENARIJI

- Analize slučajeva iz prakse
- Analiza stvarnih situacija trgovine ljudima u regiji
- Pravna i etička razmatranja u konkretnim slučajevima.
- Grupne diskusije
- Moderirane diskusije o pravnim pristupima i izazovima koji su utvrđeni u slučajevima iz prakse
- Razmjena uvida i iskustava

SESIJA V: INSTITUCIONALNE STRUKTURE I ULOGE

- Institucionalne uloge
- Razumijevanje uloga organa za provođenje zakona, pravosuđa i organizacija za podršku i referalnih mehanizama
- Sistematski odgovor u BiH i saradnja između različitih institucija

INTERAKTIVNA SESIJA VI: PRAVNI IZAZOVI

- Otvoreni dijalog o pravnim izazovima u slučajevima trgovine ljudima.
- Rješenja nakon razmjene ideja (brainstorming) i predstavljanja najboljih praksi

3. DAN: INTEGRACIJA ZNANJA I SARADNJE

SESIJA VII: PRISTUPI USMJERENI NA ŽRTVU

- Razumijevanje žrtava
- Uticaj trgovine ljudima na žrtve
- Pravno zastupanje i podrška žrtvama
- Privatnost i osjetljivost
- Strategije za zaštitu prava i privatnosti žrtava tokom pravnih postupaka
- Osiguravanje osjetljivosti u interakcijama

SESIJA VIII: SARADNIČKI PRISTUPI I AKCIONO PLANIRANJE

- Značaj saradnje sa nevladinim organizacijama i službama za podršku
- Sesija gostujućeg izlagača sa predstavnicima nevladinih organizacija
- Izrada individualnih i kolektivnih akcionih planova o tome kako iskoristiti naučene lekcije

SESIJA IX: EVALUACIJA I ZAVRŠNE NAPOMENE

- Usmena i pismena evaluacija
- Zaključak i završne napomene

C.2 AGENDA ZA OBUKU PRAVNIH ZASTUPNIKA I NVO - PRUŽALACA USLUGA

I. DAN: RAZUMIJEVANJE KLJUČNIH KONCEPATA I PRAVNIH OKVIRA

SESIJA I - UVOD:

- Registracija i dobrodošlica
- Registracija, umrežavanje i podjela materijala za obuku
- Uvodne napomene i ciljevi

SESIJA II – OSNOVE

- Pregled ciljeva obuke i uloge pravnih stručnjaka u rješavanju problema trgovine ljudima
- Definisanje trgovine ljudima
- Globalna i lokalna perspektiva trgovine ljudima
- Različite tipologije i oblici trgovine ljudima

SESIJA III – PRAVA ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA TOKOM ISTRAGE I KRIVIČNOG POSTUPKA

- Pravni okviri u Bosni i Hercegovini
- Pregled nacionalnih i međunarodnih pravnih instrumenata
- Razumijevanje pravnog konteksta u Bosni i Hercegovini
- Metode identifikacije
- Prepoznavanje indikatora i crvenih zastavica trgovine ljudima
- Praktične vježbe za identifikaciju situacija trgovine ljudima

2. DAN: STVARNI SCENARIJI I PRAVNI PRISTUPI

SESIJA IV: STVARNI SCENARIJI

- Analize slučajeva iz prakse
- Analiza stvarnih situacija trgovine ljudima u regiji
- Pravna i etička razmatranja u konkretnim slučajevima
- Grupne diskusije
- Moderirane diskusije o pravnim pristupima i izazovima koji su utvrđeni u slučajevima iz prakse
- Razmjena uvida i iskustava

INTERAKTIVNA SESIJA V: PRAVNI IZAZOVI U ZASTUPANJU ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA

- Otvoreni dijalog o pravnim izazovima u slučajevima trgovine ljudima
- Rješenja nakon razmjene ideja (brainstorming) i najbolje prakse

3. DAN: INTEGRACIJA ZNANJA I SARADNJE

SESIJA VII: PRISTUPI USMJERENI NA ŽRTVU

- Razumijevanje žrtava
- Uticaj trgovine ljudima na žrtve
- Pravno zastupanje i podrška žrtvama
- Privatnost i osjetljivost
- Strategije za zaštitu prava i privatnosti žrtava tokom pravnih postupaka
- Osiguravanje osjetljivosti u interakcijama

SESIJA VIII: SARADNIČKI PRISTUPI I AKCIONO PLANIRANJE

- Značaj saradnje sa nevladinim organizacijama i službama za podršku
- Sesija gostujućeg izlagača sa predstavnicima nevladinih organizacija
- Izrada individualnih i kolektivnih akcionih planova o tome kako iskoristiti naučene lekcije

SESIJA IX: EVALUACIJA I ZAVRŠNE NAPOMENE

- Usmena i pismena evaluacija
- Zaključak i završne napomene

C.3 PROGRAM OBUKE ZA SUDIJE I TUŽIOCE O TRGOVINI LJUDIMA

I. DAN: RAZUMIJEVANJE TRGOVINE LJUDIMA

SESIJA I: UVOD U TRGOVINU LJUDIMA

- Dobrodošlica i registracija
- “Probijanje leda/Icebreaker” i upoznavanje
- Pregled ciljeva i programa obuke
- Definicija i oblici trgovine ljudima

SESIJA II: PRAVNI OKVIRI I MEĐUNARODNI INSTRUMENTI

- Pregled međunarodnih pravnih instrumenata
- Domaće zakonodavstvo o trgovini ljudima
- Ključne pravne definicije i elementi

SESIJA III: IDENTIFIKACIJA I PREPOZNAVANJE TRGOVINE LJUDIMA

- Indikatori trgovine ljudima
- Analize slučajeva iz prakse i praktični primjeri
- Vježbe igranja uloga: prepoznavanje trgovine ljudima u pravnoj praksi

SESIJA IV: ETIČKA RAZMATRANJA U RJEŠAVANJU SLUČAJEVA TRGOVINE LJUDIMA I PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVE

- Značaj etičke prakse
- Povjerljivost i zaštita žrtava
- Balansiranje između zakonskih odgovornosti i ljudskih prava
- Preklapajuća pitanja opštih ljudskih prava i ljudskih prava žrtava trgovine ljudima

2. DAN: PODRŠKA ŽRTVAMA

SESIJA V: PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVE

- Razumijevanje žrtava
- Uticaj trgovine ljudima na žrtve
- Pravno zastupanje i podrška žrtvama
- Privatnost i osjetljivost
- Strategije za zaštitu prava i privatnosti žrtava tokom pravnih postupaka
- Osiguravanje osjetljivosti u interakcijama i pristup zasnovan na traumi

SESIJA VI: PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI I PODRŠKE ŽRTVAMA

- Pravna pomoć i usluge za žrtve
- Izazovi sa kojima se suočavaju žrtve trgovine ljudima u pravnim postupcima
- Uloga pravnih stručnjaka u pristupima usmjerenim na žrtve

3. DAN: ISTRAGA I PROCESUIRANJE PREDMETA TRGOVINE LJUDIMA

SESIJA VII: ISTRAŽIVANJE TRGOVINE LJUDIMA

- Uloga različitih aktera tokom istraga
- Saradnja sa nevladinim organizacijama i socijalnim službama
- Prikupljanje i čuvanje dokaza
- Glavni izazovi u istrazi trgovine ljudima + interaktivna diskusija

SESIJA VIII: PROCESUIRANJE PREDMETA TRGOVINE LJUDIMA

- Izgradnja jakih pravnih argumenata
- Svjedočenje i podrška žrtvama
- Izazovi u procesuiranju i strategije za uspjeh

SESIJA IX: SIMULACIJA SUĐENJA I RASPRAVA O PREDMETU

- Simulacija suđenja za trgovinu ljudima
- Grupna diskusija o pravnim strategijama koje se primjenjuju u međunarodnoj i domaćoj pravnoj praksi
- Pitanja i odgovori

4. DAN: STRATEGIJE SARADNJE, KOORDINACIJE I PREVENCIJE

SESIJA X: MEĐUAGENCIJSKA SARADNJA I KOORDINACIJA

- Važnost saradnje između pravnih, policijskih, nevladinih i socijalnih službi
- izrada protokola i uzimanje u obzir najboljih praksi
- Upravljanje predmetima i razmjena informacija

SESIJA XI: KAMPANJE PREVENCIJE I PODIZANJA SVIJEŠTI

- Pravni stručnjaci kao zagovornici
- Angažman u zajednici i edukacija
- Saradnja sa nevladinim organizacijama i vladinim agencijama

SESIJA XII: EVALUACIJA I ZAVRŠNE NAPOMENE

- Usmena i pismena evaluacija
- Zaključak i završne napomene

D. MATERIJALI ZA OBUKU

Materijali za obuku su kamen temeljac u razvoju uspješnog programa za pravne stručnjake i pružaoce besplatne pravne pomoći. Osiguravanje da sadržaj bude sveobuhvatan, interesantan i primjenjiv ključno je za efikasan prenos znanja. Ovo poglavlje opisuje ključne komponente materijala za obuku, uključujući prezentacije, analize slučajeva iz prakse i simulacijske vježbe.

D.1 PREZENTACIJE:

I. Sveobuhvatni slajdovi

- Obuhvatanje ključnih koncepata i pravnih okvira:
 - ✓ Pripremite detaljne slajdove koji obuhvataju osnovne koncepte vezane za trgovinu ljudima.
 - ✓ Uključite pregled pravnih okvira i naglasite najbolje prakse u rješavanju problema trgovine ljudima.
- Vizuelno privlačne prezentacije sa multimedijalnim elementima:
 - ✓ Koristite vizuelno privlačne dizajne kako biste privukli više pažnje.
 - ✓ Uključite multimedijalne elemente kao što su slike i grafikoni kako biste efikasno prenijeli informacije.

NAPOMENA: Prilikom pripreme prezentacija i njihovog sadržaja, treneri bi trebali koristiti „**TRGOVINA LJUDIMA: FENOMEN, POLOŽAJ I PRAVA ŽRTAVA - PRIRUČNIK ZA PRAVNE STRUČNJAKE I PRUŽAOCE PRAVNE POMOĆI**“, kao i programe iz poglavlja C. Programi obuke.

D.2 UKLJUČIVANJE MULTIMEDIJE:

2. Videozapisi, infografika i analize slučajeva iz prakse

- Poboljšanje razumijevanja putem multimedije:
 - ✓ Uključite videozapise koji pružaju perspektive iz stvarnog života, potičući dublje razumijevanje.
 - ✓ Infografika može pojednostaviti složene pravne koncepte, čineći ih pristupačnijim.
 - ✓ Uključite analize slučajeva iz prakse kako biste ilustrirali pravne principe u praktičnim kontekstima.
- Vizuelno prenošenje pravnih koncepata:
 - ✓ Koristite vizuelne prikaze kako biste raščlanili složene pravne koncepte, doprinoseći razumijevanju.
 - ✓ Ispunite prezentacije relevantnim multimedijalnim elementima za višesenzorno iskustvo učenja.

D.3 ANALIZE SLUČAJEVA IZ PRAKSE

3. Stvarne situacije trgovine ljudima:

- Specifične za Bosnu i Hercegovinu:
 - ✓ Pripremite slučajeve za analizu koji su u skladu s lokalnim kontekstom Bosne i Hercegovine

- ✓ Pozabavite se izazovima specifičnim za zemlju ili regiju, pravnim nijansama i kulturološkim razmatranjima.
- Pitanja za diskusiju koja podstiču kritičko razmišljanje:
 - ✓ Uključite pitanja za diskusiju koja navode na razmišljanje kako biste podstaknuli kritičko razmišljanje polaznika.
 - ✓ Podstaknite polaznike da primjenjuju pravne principe na praktične scenarije.

D.4 VJEŽBE SIMULACIJE:

4. Scenariji igre uloga:

- Odražavaju interakcije pravnih stručnjaka:
 - ✓ Pripremite realne scenarije igranja uloga koji odražavaju interakciju pravnih stručnjaka sa žrtvama trgovine ljudima.
 - ✓ Pobrinite se da scenariji pokrivaju niz situacija, podstičući holističko razumijevanje.
 - ✓ Smjernice za empatično i profesionalno postupanje:
 - ✓ Dajte jasne smjernice za postupanje sa empatijom i profesionalnošću u osjetljivim situacijama.
 - ✓ Naglasite važnost etičkih razmatranja u takvim interakcijama.

E. EVALUACIJA ISHODA UČENJA

Efikasna evaluacija je sastavni dio procjene uspješnosti programa obuke i osiguravanja da su polaznici postigli željene ishode učenja. Ovo poglavlje pruža smjernice o procesu evaluacije, uključujući procjene prije i poslije obuke, i naglasak stavlja na kontinuirano poboljšanje.

E.1 EVALUACIJA PRIJE OBUKE: PROCJENA POČETNOG NIVOA ZNANJA POLAZNIKA

E.1.1 OBRAZAC ZA EVALUACIJU PRIJE OBUKE:

Ciljevi:

- Prikupite informacije o trenutnom nivou znanja, iskustvima i očekivanjima polaznika.
- Procijenite razumijevanje trgovine ljudima i poznavanje prava žrtava među polaznicima.

Komponente:

- Pitanja sa više ponuđenih odgovora i otvorena pitanja za procjenu početnog nivoa znanja polaznika.
- Polja u kojima polaznici mogu podijeliti svoja iskustva vezana za trgovinu ljudima.
- Polje za očekivanja kako bi se razumjelo šta se polaznici nadaju da će dobiti od obuke.

Učestalost: Popunjava se prije početka programa obuke.

E.2 EVALUACIJA POSLIJE OBUKE: PROCJENA NIVOA STEČENOG ZNANJA I EFEKTIVNOSTI OBUKE

E.2.1 OBRAZAC ZA EVALUACIJU POSLIJE OBUKE:

Ciljevi:

- Procijeniti efikasnost obuke u unapređenju znanja i vještina učesnika.
- Prikupiti povratne informacije o relevantnosti i primjenjivosti materijala za obuku.
- Prikupiti prijedloge za poboljšanje i odredite teme za buduće obuke.

Komponente:

- Pitanja sa više ponuđenih odgovora i otvorena pitanja kojima se procjenjuje nivo znanja stečenog tokom obuke.
- Polja za polaznike da daju povratne informacije o materijalima za obuku, prezentacijama i efikasnosti instruktora.
- Prilika za polaznike da predlože poboljšanja i dodatne teme za buduću obuku.

Učestalost: Popunjava se po završetku programa obuke.

E.3 KONTINUIRANO POBOLJŠANJE: UČENJE IZ POVRATNIH INFORMACIJA

E.3.1 ANALIZA I AKCIONI PLAN:

Pregled i analiza:

- Detaljna analiza evaluacijskih podataka prije i poslije obuke.
- Identifikujte česte trendove, oblasti za poboljšanje i prednosti programa obuke.

Akcioni plan:

- Izradite akcioni plan na osnovu dobijenih povratnih informacija.
- Uvedite promjene kako biste se pozabavili utvrđenim oblastima u kojima je potrebno poboljšanje.
- Neprestano prilagođavajte materijale za obuku i metodologije za buduće sesije.

E.4 PRAĆENJE ZADRŽAVANJA STEČENOG ZNANJA: NAKNADNE PROCJENE

E.4.1 POPRATNI EVALUACIJSKI OBRAZAC:

Ciljevi:

Procijeniti zadržavanje znanja s vremenom.

Razumjeti praktičnu primjenu naučenih koncepata u profesionalnim okruženjima polaznika.

Komponente:

Konkretna pitanja vezana za primjenu znanja stečenog na obuci u stvarnim scenarijima.

Otvorena polja za polaznike da podijele priče o uspjehu ili izazove s kojima se suočavaju u primjeni naučenih vještina.

Učestalost: Popunjava se nekoliko mjeseci nakon programa obuke.

E.5 IZVJEŠTAVANJE I DOKUMENTACIJA

E.5.1 IZVJEŠTAJ O EVALUACIJI OBUKE:

Sadržaj:

Sažetak rezultata evaluacije prije i poslije obuke.

- Analiza povratnih informacija i oblasti u kojima je potrebno poboljšanje.
- Poduzeti koraci za poboljšanje budućih programa obuke.

Distribucija: Dostavljeno relevantnim akterima, sponzorima projekta i polaznicima.

E. DODATAK POGLAVLJU E: OBRASCI ZA EVALUACIJU PRIJE I POSLIJE OBUKE

OBRAZAC ZA EVALUACIJU PRIJE OBUKE:

Uvod:

Dobro došli u obrazac za evaluaciju prije obuke: Vaši odgovori će nam pomoći da razumijemo vaš trenutni nivo znanja i očekivanja u vezi sa trgovinom ljudima, kao i da prikupimo vrijedne uvide kako bismo obuku prilagodili vašim potrebama. Treneri mogu da odaberu opciju anonimne evaluacije.

Osnovni podaci:

Ime i prezime:

Funkcija/uloga:

Organizacija:

Trenutni nivo znanja:

- Na skali od 1 do 5, gdje je 1 nizak, a 5 visok, ocijenite svoj trenutni nivo razumijevanja trgovine ljudima.
- Kratko opišite šta za vas podrazumijeva trgovina ljudima.

Iskustva i očekivanja:

- Da li ste se profesionalno susretali sa situacijama trgovine ljudima? Ukratko opišite.
- Kakva su vaša očekivanja od ove obuke? Postoje li konkretne oblasti za koje se nadate da će biti obuhvaćene obukom?

Preferencije u pogledu edukacije:

- Kako najviše volite učiti? (npr. predavanja, grupne diskusije, analize slučajeva iz prakse)
- Postoje li konkretne teme ili scenariji na koje biste voljeli da se obuka fokusira?

Dodatni komentari:

Iskoristite ovaj prostor za sva dodatna razmišljanja, nedoumice ili informacije za koje vjerujete da ih trebamo znati prije obuke.

Obrazac za evaluaciju poslije obuke:

Uvod:

Hvala vam na učešću u obuci. Vaše povratne informacije su ključne za procjenu učinkovitosti programa i poboljšanje budućih sesija. Odvojite malo vremena da podijelite svoje mišljenje u obrascu za evaluaciju nakon obuke.

Osnovni podaci:

Ime i prezime:

Funkcija/uloga:

Organizacija:

Efektivnost obuke:

- a. Na skali od 1 do 5, kako biste ocijenili uticaj obuke na vaše znanje o trgovini ljudima?
- b. Da li je obuka unaprijedila vaše vještine ili svijest u identifikaciji i rješavanju problema trgovine ljudima?

Relevantnost i primjenjivost:

- a. Jesu li materijali za obuku bili relevantni za vašu ulogu i odgovornosti na skali od 1 do 5?
- b. Koliko smatrate da su znanja i vještine stečene tokom obuke primjenjive u vašem poslu ili privatnom životu na skali od 1 do 5?

Prijedlozi za unapređenje:

- a. Koji bi se aspekti obuke mogli unaprijediti?
- b. Postoje li određene oblasti u kojima bi dodatne informacije ili resursi bili od koristi?

Teme za buduće sesije:

- a. Na osnovu vašeg iskustva iz ove obuke, postoje li određene teme ili oblasti koje bi buduće obuke trebale obuhvatiti?
- b. Postoje li novi problemi ili trendovi vezani za trgovinu ljudima koje bi trebalo obraditi u predstojećoj obuci?

Prenos znanja:

U kojoj mjeri je instruktor efikasno prenio znanje na skali od 1 do 5?

Aktivnost i interakcija:

Ocijenite sposobnost instruktora da aktivno uključi polaznike u interakciju tokom obuke na skali 1-5.

Jasnoća prezentacije:

Koliko su jasne i razumljive bile prezentacije i objašnjenja instruktora na skali 1-5?

Prilagodljivost:

Procijenite sposobnost instruktora da se prilagodi različitim stilovima učenja i potrebama polaznika na skali 1-5.

Podsticanje na postavljanje pitanja:

U kojoj je mjeri instruktor podsticao polaznike da postavljaju pitanja i učestvuju u otvorenim diskusijama na skali 1-5?

Korištenje multimedija:

Procijenite efikasnost upotrebe multimedijalnih elemenata (videozapisi, studije slučaja, itd.) na skali 1 -5.

Obrada osjetljivih tema:

Koliko dobro je trener obradio osjetljive teme, osiguravajući poticajnu atmosferu bez osuđivanja na skali 1-5?

Empatija i osjetljivost:

Ocijenite sposobnost instruktora da pokaže empatiju i osjetljivost, posebno u diskusijama o žrtvama trgovine ljudima na skali 1-5.

Opšte povratne informacije:

Navedite sve dodatne komentare ili razmišljanja o obuci, uključujući sve pozitivne aspekte ili izazove na koje ste naišli.

Hvala što ste odvojili vrijeme za ovu evaluaciju poslije obuke. Vaš doprinos je neprocjenjiv jer nam pomažete da poboljšamo kvalitet i učinak naših programa obuke.

Vijeće Evrope je glavna organizacija za zaštitu ljudskih prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope su potpisale Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

Ova publikacija je finansirana doprinosima država članica Vijeća Evrope u okviru Akcionog plana Vijeća Evrope za Bosnu i Hercegovinu (2022–2025), u okviru projekta Vijeća Evrope “Jačanje akcije protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini”. Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su autorova i ne odražavaju nužno službenu politiku Vijeća Evrope.

LISTA RELEVANTNIH IZVORA INFORMACIJA NA INTERNETU**VLADINE INSTITUCIJE**

- Ministarstvo sigurnosti BiH - <https://elearning-thb.msb.gov.ba/>
- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH http://www.mhrr.gov.ba/default.aspx?langTag=bs-BA&template_id=127&pageIndex=1
- Ministarstvo civilnih poslova BiH <http://www.mcp.gov.ba/>
- Ministarstva unutrašnjih poslova <https://mup.vladars.rs/> ; <http://www.fmup.gov.ba/v2/> ; <https://policijabdbih.gov.ba/>

MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

- Vijeće Evrope - <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking>
- Evropska unija - https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking_en i https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings_en
- OSCE - <https://www.osce.org/combating-human-trafficking>
- IOM - <https://www.iom.int/counter-trafficking>
- ILO - <https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/lang--en/index.htm>
- Alliance 8.7 - <https://www.alliance87.org/the-alliance/>
- UNDOC - <https://www.unodc.org/unodc/data-and-analysis/glotip.html> i <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/review-mechanism-untoc/home.html>
- EUROPOL - <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/trafficking-in-human-beings>
- EUROJUST - <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/trafficking-human-beings>

DOMAĆE NEVLADINE ORGANIZACIJE

- MFS Emmaus - <https://mfs-emmaus.ba/en/home/>
- Centar ženskih prava - <https://cenppz.org.ba/>
- Fondacija Lara - <https://www.fondacijalara.com/>
- Žene sa Une - <https://www.facebook.com/p/Zene-Sa-Une-Bihac-100064320054446/>
- Budućnost Modriča - <https://buducnost-md.org/>
- Vaša prava - <https://pravnapomoc.app.ba>
- Novi put- <https://www.newroadbih.org/>

PRIRUČNICI I ALATI ZA UČENJE

- Pravni vodič za žrtve trgovine ljudima - <https://cenppz.org.ba/wp-content/uploads/2024/01/Pravni-vodic-za-zrtve-trgovine-ljudima.pdf>
- Vodič namijenjen profesionalcima i profesionalkama u lancu sistema zaštite žrtava trgovine ljudima sa primjerima iz prakse u Bosni i Hercegovini - <https://cenppz.org.ba/vodic-namijenjen-profesionalcima-i-profesionalkama-u-lancu-sistema-zastite-zrtava-trgovine-ljudima-sa-primjerima-iz-prakse-u-bosni-i-hercegovini/>
- Priručnik za pravnike i pravne zastupnike žrtava trgovine ljudima - <https://eurcenter.net/wp-content/uploads/2021/10/Prirucnik-za-pravnike-i-pravne-zastupnike-sa-koricom-Final.pdf>
- Priručnik za provođenje istraga u predmetima trgovine ljudima - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/90221>
- Primjena rodno osjetljivih pristupa prevenciji trgovine ljudima - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/90219>
- Praćenje tokova novca - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/90223>
- Smanjenje potražnje koja potiče trgovinu ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/90228>
- Postizanje pravde za žrtve trgovine ljudima: Odgovor krivičnog pravnog sistema Bosne i Hercegovine, sa preporukama - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/90212>
- Pojedinačna predstavka na osnovu Evropske konvencije o ljudskim pravima - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/69411>
- Vijeće Evrope, Preporuka Komiteta ministara državama članicama o pravima, uslugama i podršci žrtvama zločina <https://rm.coe.int/cm-rec-2023-2e-bos-preporuka/1680ab4921>
- Imovinskopravni zahtjevi u krivičnom postupku: Priručnik za pravosudno osoblje - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/49531>
- Sažet prikaz sudske prakse u slučajevima trgovine ljudima (2015.) - <https://portalfo1.pravosudje.ba/vstvfo-api/vijest/download/35004>
- Fenomen trgovine djecom u Bosni i Hercegovini - <https://rm.coe.int/hf20-phenomenon-child-trafficking-bos/1680a39c0c>
- Smjernice za izradu i usvajanje instrumenata za zaštitu privatnog života i ličnih podataka žrtava trgovine ljudima na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini - <https://rm.coe.int/nova-verzija-guidelines-private-life-and-personal-data-thb-vots-bos/1680a52d4e>
- Procjena dobi djece izložene riziku od trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini <https://rm.coe.int/procjena-dobi-djece-final-bos/1680a6a3ea>
- Trgovina radnom snagom u Bosni i Hercegovini: faktori rizika, trendovi i izazovi <https://rm.coe.int/trgovina-radnom-snom-u-bih/1680a92ffb>
- Promoviranje rodne ravnopravnosti i borba protiv rodno-zasnovanog nasilja i stereotipa kao sredstvo borbe protiv trgovine ljudima <https://rm.coe.int/hf20-gender-guide-bhs-cover-for-approval/1680a9fe23>
- GRETA izvještaj - Trgovina ljudima posredstvom interneta i tehnologije <https://rm.coe.int/greta-izvjestaj-trgovina-ljudima-posredstvom-interneta-i-tehnologije/1680af2766>
- Pregled dobrih praksi u rješavanju trgovine ljudima GRETA(2020)08 – <https://>

rm.coe.int/pregled-dobrih-praksi-u-rjesavanju-trgovine-ljudima-u-svrhu-radne-eksp/1680a287db

- Korištenje prednosti inovacija u borbi protiv trgovine ljudima: Sveobuhvatna analiza tehnoloških alata - <https://www.osce.org/files/f/documents/5/e/479912.pdf>
- HELP portal za e-učenje CoE - <https://help.elearning.ext.coe.int/>

INFORMATIVNI DOKUMENTI, UNODC

O pristanku

- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2014/UNODC_2014_Issue_Paper_Consent.pdf
- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2012/UNODC_2012_Issue_Paper_-_Abuse_of_a_Position_of_Vulnerability.pdf

O međunarodnoj pravnoj definiciji

- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2018/Issue_Paper_International_Definition_TIP.pdf

O zakonodavnom vodiču i modelu zakona:

- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/TiP_LegislativeGuide_Final.pdf
- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/TiP_ModelLegislativeProvisions_Final.pdf

O trgovini ljudima i braku:

- https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/2020/UNODC_Interlinkages_Trafficking_in_Persons_and_Marriage.pdf

VIDEO RESURSI

- Video materijali Centra ženskih prava „GLAS ŽRTAVA TRGOVINE LJUDIMA“ –
- https://youtu.be/U3I0kzviUxM?si=ADc_CwUpAknA2w5V ; <https://youtu.be/3DgyobG978M?si=JF7-EMHwofAhqyTA> ; <https://youtu.be/CsijupZweVI?si=ofHAz9AMB588z-A8> ; <https://youtu.be/vVwvq7pWcm4?si=tGAecmbMmFFzv8JR>
- „Sestre“ (2011) - https://www.youtube.com/watch?v=_bwnXrdCrik
- Lica trgovine ljudima: Uvod - <https://www.youtube.com/watch?v=nb66R-Amcz8>
- Konferencija „Zaštita djece od trgovine ljudima i eksploatacije na Zapadnom Balkanu“ – <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/presentations-videos>
- Trgovina ljudima 101: Faktori rizika i taktike trgovaca - <https://www.youtube.com/watch?v=u-5XFBFqIlo>
- Evropski resursni centar - <https://eurcenter.net/> <https://www.facebook.com/EuropeanRC/videos/trgovina-ljudima/134014062025146/>
- Sigurno dijete - <https://www.sigurnodijete.ba/>

- Centar za nestalu i zlostavljano decu - <https://www.youtube.com/watch?v=INlj2lxhSQM>

SUDSKA PRAKSA U PROCESIRANJU TRGOVINE LJUDIMA

- Evropski sud za ljudska prava - https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_trafficking_eng
- Agencija Evropske unije za saradnju u krivičnom pravosuđu - <https://www.eurojust.europa.eu/crime-types-and-cases/crime-types/trafficking-human-beings>

PRAVNI OKVIR U BIH

- Krivični zakon BiH - <https://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=4&id=40&jezik=b>
- Zakon o krivičnom postupku BiH - <https://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=4&id=40&jezik=b>
- Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka - <https://www.tuzilastvobih.gov.ba/?opcija=sadrzaj&kat=4&id=40&jezik=b>
- Krivični zakonik RS - <https://rt-rs.pravosudje.ba/vstvfo/Sc/108/article/68379>
- Zakon o krivičnom postupku RS - <https://rt-rs.pravosudje.ba/vstvfo/Sc/108/article/68380>
- Krivični zakon FBiH - <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/101/article/82451>
- Zakon o krivičnom postupku FBiH - <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/101/article/82453>
- Krivični zakon BD - <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/683/article/106060>
- Zakon o krivičnom postupku BD - <https://pravosudje.ba/vstvfo/B/683/article/106056>
- Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima - <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/36diRXwySpw=>
- Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine - http://www.podaci.net/_gBiH/propis/Pravila_o_zastiti/O-upzzsz02v0766.html
- Minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini - <http://sluzbenilist.ba/page/akt/rCdYhllKkqU=> & <http://www.podaci.net/dodaci/BiH/O-umspkp02v2338-Standardi.pdf>

VJEŽBE

ANALIZE SLUČAJEVA IZ PRAKSE TRAJANJE: 2,5 SATA

Potrebni materijali i resursi:

Prostor za obuku

Materijali (definicije, zakoni, opisi studija slučaja)

Materijali za pisanje (olovke, papir)

PowerPoint slajdovi ili vizuelna pomagala

Projektor i platno

Analize slučajeva iz prakse (2-3 različite analize slučajeva iz prakse)

Pravni izvori (zakoni, propisi, pravne baze podataka)

Vodič za moderatore

Tajmer ili sat

Napomene moderatora

Grupisanje materijala (naljepnice u boji, numerisane kartice)

Oznake s imenom (nije obavezno)

Obrasci za evaluaciju (nije obavezno)

PROGRAM U KRATKIM CRTAMA

Uvod u trgovinu ljudima (20 minuta):	Prezentacija slučaja za analizu (30 minuta):	Grupna analiza (20 minuta):	Pravna analiza (30 minuta):	Grupna diskusija (30 minuta):	Zaključak i pitanja i odgovori (10 minuta):
Dobrodošlica i uvod Pregled zakona i definicija u oblasti trgovine ljudima Diskusija o različitim oblicima trgovine ljudima Objašnjenje rasprostranjenosti trgovine ljudima na globalnom i lokalnom nivou	✓ Prezentacija 2-3 stvarna ili hipotetička slučaja trgovine ljudima za analizu ✓ U svakom od slučajeva naglašeni su različiti aspekti trgovine ljudima (trgovina ljudima radi seksualnog iskorištavanja, trgovina radnom snagom, trgovina djecom) ✓ Sesija pitanja i odgovora nakon svake prezentacije slučaja za analizu	✓ Polaznici se dijele u male grupe ✓ Svakoj grupi se dodjeljuje slučaj za analizu ✓ Grupe pregledaju slučajeve i razgovaraju o relevantnim pravnim aspektima, pravima žrtava i mogućim pravnim strategijama	✓ Polaznici vrše pravnu analizu koristeći relevantne zakone i propise ✓ Olakšajte diskusije o elementima krivičnih djela trgovine ljudima, pravima žrtava i pravnim presedanima ✓ Podstaknite učesnike da razmotre međunarodne, državne i lokalne zakone koji se primjenjuju na slučajeve trgovine ljudima	✓ Svaka grupa predstavlja svoju analizu plenarno ✓ Grupe razgovaraju o pravnim izazovima, potencijalnim rješenjima i naučenim lekcijama ✓ Omogućite diskusiju o zajedničkim temama i obrascima identifikovanim u različitim analiziranim slučajevima	✓ Uradite rekapitulaciju ključnih tačaka obuhvaćenih tokom programa obuke ✓ Pružite priliku učesnicima da postavljaju pitanja i traže pojašnjenja ✓ Naglasite važnost stalne edukacije i saradnje na efikasnom rješavanju problema trgovine ljudima

Neobavezno:

Podijelite obrasce za evaluaciju ili ankete kako biste prikupili povratne informacije od polaznika/ ili samoprocjene, kviza, mapiranja znanja.

Osigurajte oznake s imenima za polaznike ako se međusobno ne poznaju

SIMULACIJE SUĐENJA TRAJANJE: 3 SATA*

Potrebni materijali i resursi:

Prostor za obuku

Materijali (podnesci, pravni dokumenti)

Materijali za pisanje (olovke, papir)

Okruženje sudnice (ako je moguće)

Tajmer ili sat

Vodič za moderatore

Napomene moderatora

Materijali za odabir porote (nije obavezno)

Obrasci za evaluaciju (nije obavezno)

PROGRAM U KRATKIM CRTAMA

Uvod u simulaciju suđenja (15 minuta):	Prezentacija predmeta (30 minuta):	Faza pripreme (30 minuta):	Simulacija suđenja (45 minuta):	Razmatranje i presuda (20 minuta):	Analiza i povratne informacije (20 minuta):	Zaključak i pitanja i odgovori (10 minuta):
Objašnjenje svrhe i ciljeva vježbe sa simulacijom suđenja Pregled predmeta koji će se izložiti tokom simulacije suđenja Objašnjenje uloga učesnika (tužilaštvo, odbrana, svjedoci, sudija)	✓ Prezentacija predmeta svim učesnicima ✓ Distribucija materijala o predmetu (dokazi, izjave svjedoka, pravni dokumenti) ✓ Objašnjenje optužbi i pravnih pitanja vezanih za predmet	✓ Učesnici se dijele na timove optužbe i odbrane ✓ Svaki tim pregleda materijale predmeta i priprema svoje argumente i strategije ✓ Svjedoci pripremaju svoje svjedočenje na osnovu svojih uloga	✓ Okruženje sudnice (ako je moguće) i dodjela uloga učesnicima ✓ Tužilaštvo iznosi svoje argumente, uključujući uvodna izlaganja, ispitivanje svjedoka i izvođenje dokaza ✓ Odbrana odgovara svojim argumentima, uključujući uvodna izlaganja, unakrsno ispitivanje svjedoka i izvođenje dokaza ✓ Moderator ili sudija nadgleda suđenje, osiguravajući pravičnost i poštovanje zakonskih procedura	✓ Sudija / sudijsko vijeće ili učesnici raspravljaju o predmetu i izvedenim argumentima ✓ Moderator vodi diskusiju o prednostima i nedostacima argumenata svake od strana ✓ Učesnici donose presudu ili postižu konsenzus o ishodu suđenja	✓ Moderator vodi sesiju analize na kojoj se razgovara o iskustvu sa simulacije suđenja ✓ Učesnici daju povratne informacije o svojim ulogama i cijelom procesu ✓ Moderator rezimira ključne tačke koje treba zapamtiti i oblasti u kojima je potrebno poboljšanje.	✓ Rekapitulacija ključnih uvida i stvari koje treba zapamtiti iz vježbe simulacije suđenja ✓ Pružite priliku učesnicima da postavljaju pitanja i traže pojašnjenja pravnih postupaka ili detalja u samom predmetu ✓ Naglasite vrijednost iskustvenog učenja za razumijevanje pravnih koncepata i dinamike sudnice ✓ Uključite i opštu procjenu korisnosti vježbe

SCENARIJI IGRE ULOGA TRAJANJE: 2,5 SATA

Potrebni materijali i resursi:

Prostor za obuku

Materijali (opisi scenarija, profili likova)

Materijali za pisanje (olovke, papir)

Tajmer ili sat

Vodič za moderatore

Napomene moderatora

Obrasci za evaluaciju (nije obavezno)

PROGRAM U KRATKIM CRTAMA					
Uvod u scenarije igre uloga (15 minuta):	Prezentacija scenarija (30 minuta):	Faza pripreme (30 minuta):	Simulacija igre uloga (45 minuta):	Analiza i osvrt (20 minuta):	Zaključak i pitanja i odgovori (10 minuta):
Objašnjenje svrhe i ciljeva vježbe igre uloga Pregled scenarija koji će se izložiti tokom vježbe Objašnjenje uloga učesnika i smjernice za igru uloga	✓ Predstavljanje opisa scenarija svim učesnicima ✓ Podjela profila likova i osnovnih informacija za svaku ulogu ✓ Objašnjenje konteksta i ciljeva svakog scenarija	✓ Učesnici pregledaju dodijeljene profile likova i osnovne informacije ✓ Grupe ili parovi raspravljaju o strategijama i ciljevima svojih likova ✓ Učesnici se pripremaju da igraju dodijeljene likove tokom scenarija	✓ Moderator utvrđuje scenario i dodjeljuje uloge učesnicima ✓ Učesnici igraju uloge na osnovu ciljeva scenarija ✓ Moderator posmatra interakcije u igranju uloga i daje smjernice ili upute po potrebi	✓ Moderator vodi sesiju analize na kojoj se razgovara o iskustvu igranja uloga ✓ Učesnici se osvrću na svoju glumu i interakcije sa drugim likovima ✓ Moderator vodi diskusiju o ishodima scenarija i naučenim lekcijama	✓ Rekapitulacija ključnih uvida i stvari koje treba zapamtiti iz vježbe igranja uloga ✓ Provjerite koliko je vježba bila realna u poređenju sa stvarnim primjerima ✓ Pružite priliku učesnicima da postavljaju pitanja i traže pojašnjenja ✓ Naglasite vrijednost iskustvenog učenja za razumijevanje složenih situacija i međuljudske dinamike

PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVE TRAJANJE: 2,5 SATA

Potrebni materijali i resursi:

Prostor za obuku

Materijali (principi pristupa usmjerenog na žrtve, analize slučajeva iz prakse)

Materijali za pisanje (olovke, papir)
Flipchart ili bijela tabla sa markerima
Tajmer ili satVodič za moderatore
Napomene moderatora
Obrasci za evaluaciju (nije obavezno)**PROGRAM U KRATKIM CRTAMA**

Uvod u pristup usmjeren na žrtve (15 minuta):	Principi pristupa usmjerenog na žrtve (30 minuta):	Analize slučajeva iz prakse i scenariji (45 minuta):	Vježbe igre uloga (30 minuta):	Analiza i osvrt (15 minuta):	Zaključak i pitanja i odgovori (10 minuta):
Pregled principa pristupa usmjerenog na žrtve i njihovog značaja u službama za podršku žrtvama Objašnjenje ciljeva i strukture sesije obuke	✓ Prezentacija o ključnim principima pristupa usmjerenih na žrtve, kao što su osnaživanje, dostojanstvo, poštovanje i kulturna osjetljivost ✓ Koristite primjere i analize slučajeva iz prakse kako biste ilustrirali svaki princip i njegovu primjenu u službama za podršku žrtvama. ✓ Omogućite diskusije kako biste ohrabрили učesnike da razmisle o svom razumijevanju pristupa usmjerenih na žrtve i njihovoj važnosti za njihov rad.	✓ Predstavljanje analiza slučajeva iz prakse ili scenarija koji opisuju različite situacije i izazove žrtava ✓ Podijelite učesnike u manje grupe i podijelite slučajeve za analizu. Uputite grupe da analiziraju slučajeve iz perspektive usmjerene na žrtve, uzimajući u obzir potrebe, prava i sklonosti žrtava. ✓ Omogućite grupne diskusije, ohrabrujući učesnike da razmisle o strategijama i intervencijama koje su u skladu s principima usmjerenim na žrtve.	✓ Učesnici rade vježbe igranja uloga u kojima simuliraju interakciju sa žrtvama ✓ Pripremite scenarije igranja uloga koji naglašavaju najčešće izazove sa kojima se suočavaju žrtve i pružaoци usluga. Podstaknite učesnike da vježbaju aktivno slušanje, empatiju i uljudnu komunikaciju. ✓ Nakon svake igre uloga, omogućite sesije analize kako biste razgovarali o efektivnosti interakcija i utvrdili oblasti u kojima je potrebno poboljšanje.	✓ Moderator vodi sesiju analize na kojoj se razgovara o ključnim uvidima i lekcijama naučenim iz obuke ✓ Podstaknite učesnike da govore o svojim ličnim iskustvima i izazovima u primjeni pristupa usmjerenih na žrtve u njihovom radu. ✓ Naglasite važnost stalnog učenja i prilagođavanja u pružanju djelotvorne podrške žrtvama.	✓ Rekapitulacija ključnih principa i stvari koje treba zapamtiti iz sesije obuke ✓ Pružite priliku učesnicima da postavljaju pitanja i traže pojašnjenja ✓ Završite sesiju u pozitivnom tonu, zahvaljujući se učesnicima na učešću i posvećenosti pristupima usmjerenim na žrtve.

AKTIVNOSTI ZA “PROBIJANJE LEDA/ ICEBREAKER”:

IGRA SA IMENIMA

Trajanje 15 minuta:

- Učesnici se predstavljaju i ispričaju jednu zanimljivu činjenicu o svom pravničkom obrazovanju ili iskustvu.

ZANIMLJIVOSTI

Trajanje: 20 minuta

- Priprema: Napravite listu zanimljivih pravnih pitanja koja se odnose na trgovinu ljudima, obuhvatajući teme kao što su relevantni zakoni, međunarodne konvencije i značajni predmeti.
- Uputstva: Podijelite učesnike u timove od 3-4 osobe. Objasnite pravila igre zanimljivosti i podijelite zanimljiva pitanja i listove za odgovore svakom timu.
- Krug zanimljivosti: Provedite više krugova zanimljivih pitanja u kojima se timovi takmiče da odgovore tačno. Ostavite timovima planirano vrijeme da porazgovaraju i daju svoje odgovore.
- Ocjenjivanje: Dodijelite bodove timovima za tačne odgovore, uz bonus bodove za brze i tačne odgovore.
- Objava pobjednika: Saberite rezultate na kraju krugova s pitanjima i objavite pobjednički tim. Ponudite malu nagradu ili priznanje članovima pobjedničkog tima.

ASOCIJACIJE RIJEČI

Trajanje: 20 minuta

- Priprema: Zapište pravne pojmove vezane za trgovinu ljudima na zasebne papiriće ili kartice.
- Uputstva: Objasnite pravila igre, gdje svaki učesnik bira

papirić i kaže prvu riječ ili frazu koja mu padne na pamet kao odgovor na zapisani pojam.

- Krugovi asocijacija Učesnici naizmjenice biraju papiriće i dijele svoje asocijacije s grupom. Ohrabrite ih da objasne svoje asocijacije i razgovaraju o relevantnosti za slučajeve trgovine ljudima.
- Diskusija: Omogućite kratku diskusiju nakon svakog kruga, gdje učesnici razmišljaju o vezama između pravnih pojmova i njihovim implikacijama u kontekstu trgovine ljudima.

DVIJE ISTINE I LAŽ

Trajanje: 30 minuta

- Uputstva: Objasnite pravila igre, gdje svaki učesnik daje tri izjave o svom pravnom obrazovanju ili iskustvima – dvije istine i jednu laž.
- Krugovi izjava: Učesnici naizmjenice navode svoje izjave. Podstaknite ih da budu kreativni i da njihove izjave budu teške za pogađanje.
- Faza pogađanja: Kada svaki učesnik završi sa izjavama, omogućite ostalima da pogađaju koja je izjava lažna.
- Diskusija: Omogućite kratku diskusiju nakon svakog kruga u kojoj učesnici otkrivaju laž i daju dodatne informacije ili pričaju anegdote u vezi s izjavama.

ANALIZE SLUČAJEVA IZ PRAKSE

A.S.

Djevojčica A.S. (15) je u lošem fizičkom i psihičkom stanju, vidno zaostala u psihološkom razvoju u vidu blage mentalne retardacije. Živjela je u petočlanoj porodici sa roditeljima i mlađom braćom i sestrama u veoma teškoj materijalnoj situaciji, u kući bez struje, vode, telefona i neophodnih komunalija. Porodični odnosi su neskladni, otac je nezaposlen i bavi se prikupljanjem sekundarnih sirovina. Otac je alkoholičar i često vrši nasilje nad drugim članovima porodice. Djevojčica je jednom hospitalizovana zbog povreda koje joj je nanio otac. Sa samo 15 godina, već je tri puta stupala u vanbračne odnose koje je dogovorio njen otac, i svaki put su intervenisali policija i Centar za socijalni rad, vraćajući A.S. njenoj porodici. Pokrenut je krivični postupak protiv muškaraca koji su s njom stupili u vanbračne odnose. A.S. je redovno pohađala školu za djecu sa posebnim potrebama, osim u periodima kada ju je otac „udavao”. A.S. je kategorički odbila posjetiti dom svojih roditelja jer su je tukli, prisiljavali da prosi i radi i brine se o svom mlađem bratu.

B.M.

Maloljetna B.M. (12) je bila veoma oskudno obučena i u vrlo lošem mentalnom i fizičkom stanju. Ne zna ni čitati ni pisati. Djevojčica je sa mlađom sestrom živjela s ocem, koji je bio ovisnik o drogama i alkoholu, a majka se razvela od njega i napustila porodicu. Obje djevojčice su prosile i imale radno vrijeme od 09:00 do 22:00 bez obzira na vremenske uslove. Više puta su prodavane nepoznatim licima kako bi otplatile dugove svog oca.

Tokom jedne takve razmjene i ona i njena sestra su prebačene osobi N.N. Kada zarade dovoljno novca da otplate očev dug, trebale su biti vraćene ocu. B.M. je navela da su prosile po cijeli dan, do deset sati naveče, kako bi otplatile očev dug za automobil koji je kupio. Međutim, to nije bilo dovoljno za otplatu duga, pa su ostale još mjesec dana. „Zarađivale” su i do 200 KM dnevno. Kada su otplatile dug, vraćene su ocu, nakon čega su pobjegle od kuće i prijavile ga.

Navela je da prije toga nisu prijavljivale oca jer su se bojale kazne, nikoga nisu poznavale i nisu bile sigurne.

S.T.

S.T. (18) navodi da je proživjela mnoga traumatična iskustva u ranoj dobi, te da su je tri puta „udavali” za novac za starije muškarce u drugim gradovima. Navodi da ju je očuh, koji živi u vanbračnoj zajednici s majkom, uvijek tretirao drugačije od braće i sestara. Majka se ponovo udala kada je S.T. bila vrlo mala i pvela ju je sa sobom u novu porodicu. Navodi da njene sestre nikada nisu doživljavale ono što i ona, kao što je prisiljavanje na brak. Djevojka navodi da je majka nije mogla zaštititi jer je i sama često trpila fizičko i psihičko zlostavljanje, te da je i njena majka psihički nestabilna, zbog čega se liječila. Djevojka navodi da je živjela u različitim gradovima u Bosni i Hercegovini, te da su je do njene 15. godine tri puta udavali

za starije muškarce i da je njen oćuh uzimao novac od tih ljudi. Ponekad bi je prodao za pet hiljada maraka, a onda bi nakon nekog vremena ponovo došao i tražio je nazad, a tom prilikom bi vratio dio novca koji je dobio za nju. Pored navedenog, redovno je morala da prosi, radi kućne poslove i trpi fizićko i psihićko nasilje, kao i seksualno zlostavljanje.

A.T.

A.T., dječak iz romske populacije, maloljetan. Problematićna porodica, otac alkoholićar, agresivan prema majci, bratu i sestri. Źive na rubu egzistencije, od socijalne pomoći i prosjaćenja. Otac sakuplja sekundarne sirovine, ali djeca moraju sama isprosit i novac kako bi imala šta jesti. Źive u veoma lošim uslovima u oronuloj kolibi bez struje, vode ili toaleta.

U jednom od razgovora, A.T. je istakao da se zimi nije kupao tri mjeseca, a ljeti se kupu u oblićznoj rijeci.

Kada se u rijetkim prilikama pojavljivao u školi, djeca su bježala od njega i govorila mu da je šugav i da ima uši, za što sam kaŹe da je često bilo istina. Dječak je u veoma lošem fizićkom i psihićkom stanju, sa vidljivim psihosomatskim teškoćama. Navodi da su on, njegova majka i brat dugi niz godina bili izloŹeni teškom zlostavljanju od strane oca, ukljućujući fizićko, psihićko i ekonomsko nasilje.

Dječak je zanemarivan, psuje i koristi vulgarne izraze. Navodi da je bio u mnogim gradovima u Bosni i Hercegovini i da nasumićno bira mjesta za bijeg od oca, a kada se ne snađe u nekom gradu, zove policiju i traži od njih da se pobrinu za njega.

M.M.

M.M. (djevojćica od 16 godina) je rođena u jednom planinskom selu u BiH. Majka joj je preminula kada je bila mala, a otac kada je imala 15 godina. M.M. nije išla u srednju školu. Njen brat, koji je tada imao 18 godina, preuzeo je starateljstvo. Źivjeli su siromašno i njen brat je radio razlićite poslove kako bi ih izdržavao. Ubrzo nakon smrti oca, M.M. je upoznala mladiće iz drugog sela. Zaljubila se i skrivala svoju vezu od brata. Njen momak je poćeo da je prisiljava da pruŹa seksualne usluge muškarcima u razlićitim oblićznim selima. Momak je uvjerio M.M. da će je prestati voljeti ako ga ne posluša. Ubrzo nakon što njen brat ode na posao, M.M. bi dolazio sa svojom autom i vodio M.M. u druga sela. Ponekad ih je pratio prijatelj njenog momka, koji je od M.M. isto tako tražio seks. Njih dvojica su dogovarali sastanke sa drugim ćovjekom i uzimali novac koji je M.M. zarađivala.

V.V.

V.V. (25) je imala veoma teško djetinjstvo i mladost. Njen otac je bio nasilan prema njenoj majci, njoj i njenoj mlađoj braći i sestrama. Źivjeli su u jednom gradiću u Srbiji. Ostala je trudna sa svojim momkom kada je imala 18 godina. Momak je ostavio i ona je davala sve od sebe da podigne svoje dijete. Nakon oćeve smrti, vratila se majci i mlađoj sestri. Majka joj se razboljela, a V.V. je jedina izdržavala porodicu. Radeći u lokalnom restoranu, upoznala je

poduzetnika iz BiH. Bio je znatiželjan u vezi s njom i V.V. mu je govorila o svom životu. Čuvši njenu priču, rekao joj je da ima prijatelja u BiH koji traži dobre radnike i koji je spreman da joj plati trostruko više od trenutne zarade. V.V. je razgovarala sa majkom i sestrom i zaključile su da je ponuda veoma dobra. Majka i sestra su se složile da će se brinuti o njenom djetetu. Kada je V.V. stigla u BiH, u početku je sve izgledalo jako dobro. Vlasnik je bio vrlo šarmantan, a restoran je izgledao otmjeno i imao mnogo gostiju. Tokom prvih nekoliko sedmica, sve je bilo sjajno, posao je dobro išao, a V.V. je bila sigurna da će moći izdržavati svoju porodicu. Nakon nekog vremena, V.V. je saznala da neke njene kolegice pružaju i seksualne usluge gostima. Vlasnik restorana je rekao V.V. da dosta novca troši za njenu radnu vizu, njeno putovanje i boravak u BiH i da je ona dužna da mu ga vrati. Kada je odbila, udario ju je. Pasoš joj je bio zaključan u njegovoj kancelariji, nije imala novca i nije znala šta da radi. Druge djevojke su joj rekle da se ne može boriti protiv vlasnika, da je vrlo bogat i uticajan. Kada joj je vlasnik zaprijetio da će nauditi njenoj porodici, napokon je popustila.

PROGRAM OBUKE TRENING ZA TRENERE (TOT)

Program je izrađen na osnovu iskustva trenera, i imajući u vidu da je za provođenje kvalitetnog treninga za trenere za instruktore (ToT) potrebno najmanje 7 dana. Potrebno je organizovati elemente učenja tako da budući treneri razvijaju vještine i stiču znanja o problemu trgovine ljudima, što im omogućava da efikasno i adekvatno prenose znanje drugima.

PROGRAM TOT OBUKE	
I. dan: Razumijevanje trgovine ljudima	
Jutarnja sesija:	Dobrodošlica
	Uvod u trening za trenere (TOT)
	Iskustva i očekivanja
	Uvod u trgovinu ljudima: definicije, vrste i oblici / 4 stuba borbe protiv trgovine ljudima
	Globalni, regionalni i državni trendovi u oblasti trgovine ljudima
Popodnevna sesija:	Međunarodni okvir i instrumenti za borbu protiv trgovine ljudima
	Domaći pravni okvir za borbu protiv trgovine ljudima
	Ko je žrtva trgovine ljudima? Ko je trgovac ljudima?
2. dan: Istraga i procesuiranje trgovine ljudima	
Jutarnja sesija:	Reakcija organa za provođenje zakona i istražne tehnike - izazovi i dobre prakse
	Prikupljanje i čuvanje dokaza
	Sistematski odgovor na trgovinu ljudima u BiH- međuagencijska saradnja i koordinacija
Popodnevna sesija:	Pristupi usmjereni na žrtve u istrazi i krivičnom gonjenju
	Analize slučajeva iz prakse
3. dan: Usluge zaštite i podrške žrtvama	
Jutarnja sesija:	Standardi za zaštitu žrtava trgovine ljudima
	Pravne i socijalne usluge za žrtve trgovine ljudima
Popodnevna sesija:	Njega zasnovana na uvažavanju traume (trauma-informisana) i psihološka podrška
	Najbolje prakse i izazovi u identifikaciji i upućivanju žrtava
4. dan: Resocijalizacija, reintegracija, oporavak	
Jutarnja sesija:	Resocijalizacija i reintegracija žrtava trgovine ljudima
	Pravna pomoć i zastupanje žrtava
	Upravljanje predmetima i dodatni postupci
Popodnevna sesija:	Građanski i krivični pravni lijekovi za žrtve
	Naknada štete i reparacija

5. dan: Prevencija i podizanje svijesti	
Jutarnja sesija:	Strategije prevencije i podizanje svijesti
	Usmjeravanje na ranjive populacije: faktori i indikatori rizika
Popodnevna sesija:	Zaključak i analiza
	Pitanja i odgovori
	Testiranje
6. dan: Metodologije i tehnike obuke	
Jutarnja sesija:	Principi učenja i procjena potreba za obukom
	Efikasne vještine prezentacije i tehnike facilitacije (moderiranja)
	Vježbe igranja uloga i simulacije
Popodnevna sesija:	Grupne diskusije i aktivnosti interaktivnog učenja
	Pregled materijala i resursa za obuku
	Podjela zadataka trenerima
7. dan: Sesija obuke trenera	
Jutarnja sesija:	Praktične sesije za trenere: povratne informacije i poboljšanje
Popodnevna sesija:	Praktične sesije za trenere: povratne informacije i poboljšanje
	Evaluacija uticaja obuke i završne napomene

Kako bi se budući treneri opremili za izvođenje obuka o trgovini ljudima, tokom TOT obuke će se raditi na razvoju sljedećih vještina:

Stručno znanje o predmetu obuke: detaljno poznavanje pravnog okvira trgovine ljudima, identifikacija žrtava, krivično gonjenje i strategije prevencije.

Vještine facilitacije (moderiranja): Sposobnost da se privuče pažnja polaznika, podstakne učešće i efikasno moderiraju grupne diskusije.

Iskustvo u obukama: iskustvo u provođenju obuka o trgovini ljudima

Kulturna osjetljivost: Razumijevanje kulturnih nijansi i osjetljivosti vezanih za pitanja trgovine ljudima.

Komunikacijske vještine: jasna i koncizna komunikacija radi prenošenja složenih pravnih koncepata i osjetljivih tema.

Empatija i saosjećanje: sposobnost saosjećanja sa iskustvima žrtava i stvaranja sigurnog okruženja za učenje.

Prilagodljivost: sposobnost prilagođavanja metodologija obuke na osnovu potreba i povratnih informacija polaznika.

Uključivanjem ovih elemenata u program i osiguravanjem da treneri steknu potrebne vještine, program ToT obuke može efikasno osnažiti pravne stručnjake da preuzmu aktivnosti prenošenja znanja na druge pravnike kako bi bili osposobljeni da aktivno učestvuju u borbu protiv trgovine ljudima i podršci žrtvama trgovine ljudima u njihovom redovnom radu.

ODNOS IZMEĐU STIGME I TRGOVINE LJUDIMA

Trgovina ljudima je teško kršenje ljudskih prava koje pogađa milione ljudi širom svijeta. Međutim, to pitanje često usložnjava stigma vezana za žrtve, koja ometa njihov oporavak i reintegraciju u društvo. U ovom aneksu se predstavlja odnos između stigme i trgovine ljudima i ispituje uticaj stigmatizirajućeg jezika na žrtve trgovne ljudima.

Stigma se odnosi na negativne stavove i uvjerenja društva o pojedincima koji odstupaju od percipiranih društvenih normi. U kontekstu trgovine ljudima, stigma se manifestuje na različite načine, utičući na mentalno zdravlje žrtava, društvene interakcije i pristup pravdi, pravu i uslugama. Žrtve se često suočavaju sa osudom i diskriminacijom, nepravedno okrivljavaju za svoju situaciju ili proglašavaju saučesnicima u vlastitom iskorištavanju. Ova društvena stigma stvara prepreke u traženju pomoći, prijavljivanju krivičnih djela i pristupu podršci koja im je neophoda za oporavak.

Stigma i njena povezanost sa trgovinom ljudima nosi duboke i višestruke probleme koji značajno utiču i na žrtve i na odgovore društva. Stigma se u ovom kontekstu odnosi na negativne percepcije, stereotipe i diskriminatorne stavove o osobama koje su žrtve trgovine ili se percipiraju kao takve.

Stigmatizirajući jezik pogoršava ove percepcije, održavajući zablude i ometajući efikasne mehanizme podrške.

Stigmatizirajući jezik u trgovini ljudima često žrtve opisuje na način koji ih dehumanizuje i oduzima im potencijal da utiču na svoj život i okolnosti. Uobičajene stigme uključuju prikazivanje žrtava kao saučesnika ili osoba koje su zaslužile da ih iskorištavaju, kao kriminalaca ili prostitutki bez obzira na njihove okolnosti ili odbacivanje njihovih iskustava kao pretjeranih ili izmišljenih.

Takav jezik ne samo da marginalizuje preživjele, nego utiče i na to kako društvo gleda i odgovara na njihove potrebe.

PRIMJERI STIGMATIZIRAJUĆEG JEZIKA

1. „Prostitutka” v. „žrtva trgovine u svrhe seksualne eksploatacije”: Korištenje „prostitutke” podrazumijeva lični izbor i volju, dok „žrtva trgovine u svrhe seksualne eksploatacije” precizno ukazuje na prisilu i eksploataciju.
2. „Ilegalni imigrant” v. „nedokumentovani imigrant”: Pojam „Ilegalni imigrant” kriminalizuje osobu, dok „nedokumentovani imigrant” ukazuje da ona nema pravni statusa bez pripisivanja krivice.
3. „Ovisnik” v. „osoba sa poremećajem korištenja psihoaktivnih supstanci”: Drugi pojam stavlja naglasak na osobu, izbjegavajući svođenje njenog identiteta na njeno stanje.

Odnos između stigme i trgovine ljudima je višestruko štetan.

Stigma može spriječiti žrtve da potraže pomoć zbog straha od osude, nepovjerenja i/ili sumnje u istinitost njihovih iskustava..

Može uticati i na provođenje zakona i pravosudne odgovore, utičući na pravedan tretman i podršku žrtvama.

Osim toga, stigma doprinosi kulturi tišine koja omogućava da se trgovina ljudima kontinuirano odvija bez otpora, jer se žrtve mogu osjećati previše posramljeno ili uplašeno da je prijave.

Rješavanje stigme zahtijeva višestruki pristup. Kampanje za edukaciju i podizanje svijesti trebaju da osporavaju uvrežene zablude i humanizuju žrtvu trgovine ljudima i njena iskustva.

Obuke koje bi o ovoj temi senzibilisale profesionalce u policijskim organima, zdravstvu i socijalnim službama mogu podstaknuti saosećajnije i efikasnije odgovore na trgovinu ljudima i potpuniju podršku žrtavama trgovine ljudima.

Aktivnosti zagovaranja moraju naglasiti prava i dostojanstvo preživjelih trgovine ljudima, prebacujući javni diskurs sa krivice i srama na empatiju i podršku.

Dakle, borba protiv stigme u trgovini ljudima ključna je za održavanje podsticajnog okruženja u kojem preživjeli mogu potražiti pomoć bez straha od osude. Razumijevanjem uticaja stigmatizirajućeg jezika i aktivnim radom na promjeni društvenih stavova možemo stvoriti inkluzivniji i pravedniji odgovor na ovaj sveprisutni problem kršenja ljudskih prava.